

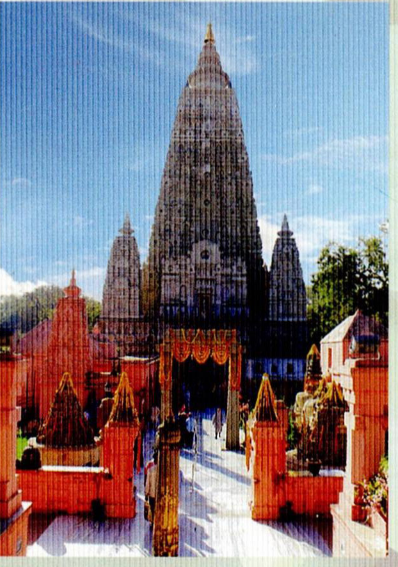
ที่ระลึกงานถวายผ้ากฐินพระราชทาน

ณ วัดป่าพุทธคยา เมืองคยา รัฐพิหาร ประเทศอินเดีย

๕ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๕๔

ที่ระลึกงานถวายผ้ากฐินพระราชทาน ณ วัดป่าพุทธคยา เมืองคยา รัฐพิหาร ประเทศอินเดีย ๕ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๕๔

5 ธ.ค. 2554

ที่ระลึก

งานถวายผ้ากฐินพระราชทาน

วัดป่าพุทธคยา

เมืองคยา รัฐพิหาร ประเทศอินเดีย

วันที่ ๕ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๕๔

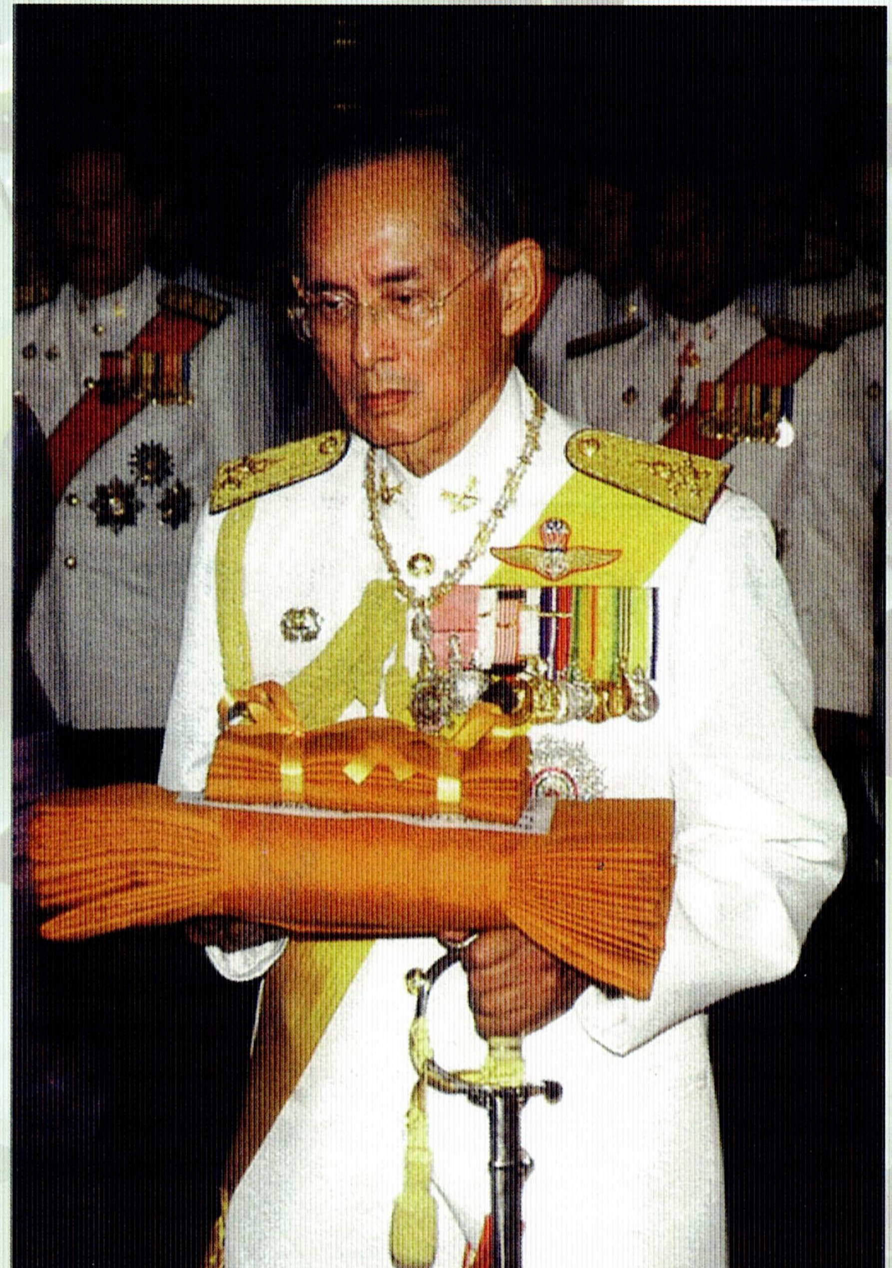

พระพุทธเมตตา

พระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ประดิษฐานที่พุทธคยา

พระเจดีย์พระพุทธคยา
เมืองคยา รัฐพิหาร ประเทศอินเดีย

สมเด็จบรมบพิตร พระราชสมภาร

พระองค์สมเด็จพระปรมินทรธรรมิกมหาราชาธิราชเจ้า

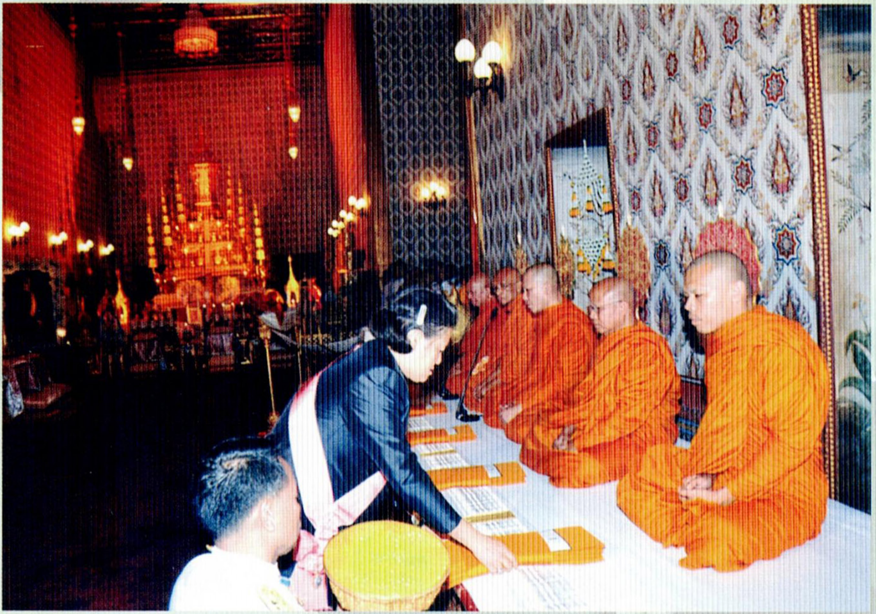
ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐ

เจ้าพระคุณสมเด็จพระญาณสังวรสมเด็จพระสังฆราช

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา สยามบรมราชกุมารี เสด็จฯแทนพระองค์บำเพ็ญพระราชกุศล
ปัญญาสมวาร ถวายสมเด็จพระเจ้าภคินีเธอ เจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดา สิริโสภาพัณณวดี
พระพรหมเมธี ถวายพระธรรมเทศนาและสดับปกรณ์ ที่พระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท
ในพระบรมมหาราชวัง เมื่อ ๑๔ กันยายน ๒๕๕๔

อุโบสถวัดป่าพุทธคยา

พระครูปลัดสุวัฒนเมตตาคุณ (จิ๋ว) คุณพายัพ-คุณพอฤทัย ชินวัตร
นิมนต์เจ้าประคุณสมเด็จ ๓ รูป เป็นประธานเททองหล่อพระพุทธรูป
พระประธานอุโบสถวัดป่าพุทธคยา เมื่อ ๘ มกราคม ๒๕๕๔

เจ้าประคุณสมเด็จพระมหามุนีวงศ์ เจ้าประคุณสมเด็จพระวันรัต
เจ้าประคุณสมเด็จพระธีรญาณมุนี
เป็นประธานเททองหล่อพระประธานวัดป่าพุทธคยา

ฯพณฯนายกรัฐมนตรี
ถ่ายภาพกับพระเถระที่เคารพศรัทธาเป็นการเฉพาะ

วันประวัติศาสตร์ที่

ฯพณฯนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร

รับพระบรมราชโองการเป็นนายกรัฐมนตรี คนที่ ๒๘

เจ้าประคุณสมเด็จพระมหาวีรวงศ์
วัดสัมพันธวงศ์เป็นประธานมอบพัดยศแด่
อาจารย์จิ๋ว เป็นพระครูปลัดสุวัฒนเมตตาคุณ

พณฯ นายสุรวิทย์ คนสมบูรณ์
รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี
ถวายเครื่องสักการะแด่พระครูปลัดสุวัฒนเมตตาคุณ

วันแต่งตั้งอาจารย์จิ๋ว เป็นพระครูปลัดสุวัฒนเมตตาคุณ
เมื่อ ๒ กันยายน ๒๕๕๔

คุณพายัพ-คุณพอฤทัย ชินวัตร
ในพิธีแต่งตั้งอาจารย์จิ๋ว เป็นพระครูปลัดสุวัฒนเมตตาคุณ
ที่วัดสัมพันธวงศ์

เนื่องในโอกาสพระราชพิธี

มหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๗ รอบ ปีพุทธศักราช ๒๕๕๔

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานพระบรมราชานุญาตให้

นายพายัพ ชินวัตร

พร้อมคณะนำผ้าพระกฐินพระราชทานถวายแด่พระสงฆ์

ณ อุโบสถวัดป่า พุทธคยา เมืองคยา รัฐพิหาร ประเทศอินเดีย

วันเสาร์ที่ ๕ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๕๔
เวลา ๑๓.๐๐ น.

มีความยินดีขอเรียนเชิญ เพื่อเป็นเกียรติในงาน และร่วม
โดยเสด็จพระราชกุศลตามกำลังศรัทธา

หมายกำหนดการ

เวลา ๐๕.๐๐ น.	คณะเดินทางพร้อมกันที่สนามบินสุวรรณภูมิ ณ ห้องรับรองพิเศษ
เวลา ๐๖.๐๐ น.	ออกเดินทางสู่คยา โดยสายการบิน Charter Flight เที่ยวบินที่ TG ๕๑๒๐ และ FD ๑๓๐๖
เวลา ๐๗.๕๐ น.	ถึงสนามบินคยา รัฐพิหาร ประเทศอินเดีย
เวลา ๐๘.๔๕ น.	ทำบุญตักบาตร ถวายภัตตาหารเช้าแด่พระสงฆ์ ณ วัดป่าพุทธคยา
เวลา ๐๙.๐๐ น.	เชิญร่วมรับประทานอาหารเช้า
เวลา ๐๙.๔๙ น.	คณะสงฆ์เจริญชัยมงคลคาถา เจริญพระพุทธมนต์ สมโภชพระสัมพุทธมหามุนี ศรีพุทธคยาภูมิสถิต พิธีวางศิลาฤกษ์สร้าง “พระเจดีย์ประจำวัดป่าพุทธคยา” บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ พิธีวางศิลาฤกษ์สร้าง “พระตำหนักสมเด็จพระญาณสังวรสมเด็จพระสงฆ์ราช”
เวลา ๑๐.๓๙ น.	พิธีเปิดป้าย “อาคารพักผู้แสวงบุญ” และ “หอฉันท์”
เวลา ๑๑.๐๐ น.	ถวายภัตตาหารเพลแด่พระสงฆ์
เวลา ๑๒.๔๕ น.	เชิญร่วมรับประทานอาหารกลางวัน
เวลา ๑๓.๐๐ น.	พิธีถวายผ้าพระกฐินพระราชทาน
เวลา ๑๔.๐๐ น.	แจกทาน(กาลทาน) แด่ผู้ยากไร้
เวลา ๑๔.๓๐ น.	กราบนมัสการต้นพระศรีมหาโพธิ์ พระพุทธเมตตา ณ มหาเจดีย์พุทธคยา
เวลา ๑๕.๐๐ น.	เดินทางไปสนามบินคยา
เวลา ๑๖.๐๐ น.	เดินทางกลับประเทศไทย โดยสายการบิน Charter Flight เที่ยวบินที่ TG ๕๑๒๑ และ FD ๑๓๑๖
เวลา ๒๑.๑๐ น.	ถึงท่าอากาศยานสุวรรณภูมิโดยสวัสดิภาพ (เวลาท้องถิ่นช้ากว่าประเทศไทย ๑.๓๐ ชม.)

การแต่งกาย - ประธานในพิธี ชุดขาว หรือ สากลนิยม

- ผู้เข้าร่วมพิธี ชุดขาว หรือ ชุดโทนสีสุภาพ

สารบัญ

พิธีทอดกฐิน

"เดือนสิบเอ็ดเสร็จธุระพระพรรษา
ชาวพาราเซ็งแซ่แห่กฐิน
ลงเรือเพียบพายยกเหมือนนกบิน
กระแสสินธุ์สาดปรายกระจายฟอง
สนุกสนานขานยาวฉาวสนั่น
บ้างแข่งขันต่อสู้เป็นคู่สอง
แพ้ชนะปะตาพูดจาลอง
ตามทำนองเล่นกฐินทุกปี"

(นิราศเดือน)

พิธีทอดกฐิน เป็นงานบุญที่มีปีละครั้ง ท่านจึงจัดเป็นกาลทาน แปลว่า "ถวายตามกาลสมัย" ประชาชนชาวไทยจัดพิธีนี้อย่างสนุกสนานดังคำกลอนข้างต้นนั้น

กฐิน แปลว่าอะไร

คำว่า กฐิน แปลว่า ไม้สะดึง คือกรอบไม้ชนิดหนึ่งสำหรับขึงผ้าให้ตึง สะดวกแก่การเย็บ ในสมัยโบราณ การเย็บผ้าต้องเอาไม้สะดึงมาขึงผ้าให้ตึงเสียก่อน แล้วจึงเย็บ เพราะช่างไม่มีความชำนาญเหมือนสมัยปัจจุบันนี้ และเครื่องมือในการเย็บก็ยังไม่เพียงพอเหมือนจักรเย็บผ้าในปัจจุบัน การทำจีวรในสมัยโบราณ

จะเป็นผ้ากฐินหรือแม้แต่จีวรอันมิใช่ผ้ากฐิน ถ้าภิกษุทำเอง ก็จัดเป็นการเอิกเกริกทีเดียว เช่น ตำนานกล่าวไว้ว่า การเย็บจีวรนั้น พระเถรานุเถระต่างก็มาช่วยกัน เป็นต้นว่า พระมหากัสสปะ แม้สมเด็จพระบรมศาสดาก็เสด็จลงมาช่วย ภิกษุสามเณรอื่น ๆ ก็ช่วยขวนขวายในการเย็บจีวร อุบาสกอุบาสิกาก็จัดหาน้ำดื่มเป็นต้นมาถวายพระภิกษุสงฆ์ มีองค์พระสัมมาสัมพุทธะเป็นประธาน โดยนัยนี้การเย็บจีวรแม้โดยธรรมดา ก็เป็นการต้องช่วยกันทำหลายผู้หลายองค์ (ไม่เหมือนในปัจจุบัน ซึ่งมีจีวรสำเร็จรูปแล้ว)

ผ้ากฐินโดยความหมายก็คือผ้าสำเร็จรูปโดยอาศัยไม้สะดึง นิยมเรียกกันจนปัจจุบัน

ประวัติที่เกิดการทอดกฐิน

ปรากฏตำนานเรื่องที่พระพุทธองค์จะทรงอนุญาตให้ภิกษุรับผ้ากฐินในพระบาลีวินัยปิฎก โดยนัยว่า สมัยหนึ่งพระผู้มีพระภาคประทับ ณ พระเชตวัน ครั้งนั้น ภิกษุ ๓๐ รูป ชาวเมืองปาไฐยยะ (อยู่ด้านทิศปัจฉิม ในแคว้นโกศล) เดินทางมาด้วยหวังจะเฝ้าพระผู้มีพระภาค แต่มาไม่ทันเหตุเพราะใกล้เข้าพรรษา จึงพักจำพรรษา ณ เมืองสาเกต ในระหว่างพรรษานั้นไม่ผาสุก เพราะลำบากด้วยที่อยู่ในฐานะเป็นอาคันตุกะ และต่างก็มีใจรัญจวนถึงพระบรมศาสดา ด้วยคิดว่า แม้จะจากเมืองมาอยู่ ณ ที่ใกล้แล้วก็ยังมิได้ถวายบังคมเบื้องบาทมูลแห่งสมเด็จพระบรมศาสดาดังใจประสงค์

ครั้นออกพรรษาแล้ว ภิกษุเหล่านั้นต่างก็รีบออกเดินทางมายังพระเชตวัน ในระหว่างทาง พื้นภูมิภาคยังเป็นหล่มเป็นโคลนเป็นตม เพราะยังไม่แห้ง ภิกษุทั้งหลายเหยียบย่ำฝ่าแดดกรำฝน ทนความลำบาก จีวรผ้าเนื้อหยาบของภิกษุเหล่านั้นเปียกน้ำฝน น้ำโคลน ก็อุ้มน้ำไว้หนักอึ้งลำบากแก่ร่างกายยิ่งแล้ว แต่พวกภิกษุทั้ง ๓๐ ก็พากันมาถึงพระเชตวันครั้นแล้วได้เข้าเฝ้าพระผู้มีพระภาค พระองค์ทรงปราศรัยตรัสถามความเป็นไปแล้วตรัสธรรมีกถา ภิกษุเหล่านั้น ก็ได้สำเร็จพระอรหัตตผลในลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคจึงทรงดำริถึงความลำบากของภิกษุเหล่านั้นและเห็นว่า **กฐินตฺถาโร จ นาเมส สพฺพพุทฺเธหิ อนุญฺญาโต** การกรานกฐินนี้พระพุทธเจ้าทุกพระองค์ ได้ทรงอนุญาตมา ดังนั้นจึงเรียกประชุมภิกษุสงฆ์ แล้วตรัสอนุญาตตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา คือ ให้ภิกษุรับผ้ากฐินได้ ในเมื่อออกพรรษาแล้ว นางวิสาขาได้ทราบพุทธานุญาตและได้ถวายผ้ากฐินเป็นคนแรก

เขตกำหนดทอดกฐิน

การทอดกฐินเป็นกาลทาน ตามพระวินัยกำหนดกาลไว้ คือ ตั้งแต่แรม ๑ ค่ำ เดือน ๑๑ ถึงวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๒ ผู้มีจิตศรัทธาเลื่อมใสใคร่จะทอดกฐิน ก็ให้ทอดได้ในระหว่างระยะเวลานี้ จะทอดก่อนหรือทอดหลังกำหนดนี้ ก็ไม่เป็นการทอดกฐิน

แต่มีข้อยกเว้นพิเศษว่า ถ้าทายกผู้จะทอดกฐินนั้น มีกิจจำเป็น เช่น จะต้องไปในทัพ ไม่สามารถจะอยู่ทอดกฐินตามกำ

หนดนั้นได้ จะทอดกฐินก่อนกำหนดดังกล่าวแล้ว พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทรงอนุญาตให้ภิกษุรับไว้ก่อนได้

ผู้ประสงค์จะทอดกฐินจะทำอย่างไร

พุทธศาสนิกชนทั่วไป ย่อมถือกันว่าการทำบุญทอดกฐินเป็นกุศลแรงเพราะเป็นกาลทาน ทำได้เพียงปีละ ๑ ครั้ง และต้องทำในกำหนดเวลาที่พระพุทธองค์ทรงบัญญัติไว้ ดังนั้นถ้ามีความเลื่อมใสใคร่จะทอดกฐินบ้างแล้ว พึงปฏิบัติดังต่อไปนี้

จองกฐิน เมื่อจะไปทอดกฐิน ณ วัดใด พอเข้าพรรษาแล้วพึงไปนมัสการสมภารเจ้าวัดนั้น กราบเรียนแก่ท่านว่าตนมีความประสงค์จะขอทอดกฐิน แล้วเขียนหนังสือปิดประกาศไว้ ณ วัดนั้น เพื่อให้รู้ทั่ว ๆ กัน การที่ต้องไปจองก่อนแต่เนิ่น ๆ ก็เพื่อให้ได้ทอดวัดที่ตนต้องการ หากมิเช่นนั้นอาจมีผู้อื่นไปจองก่อน นี่กล่าวสำหรับวัดราษฎร์ ซึ่งราษฎรมีสิทธิจองได้ทุกวัด แต่ถ้าวัดนั้นเป็นวัดหลวง อันมีธรรมเนียมว่าต้องได้รับกฐินหลวงแล้ว ทายกนั้นครั้นกราบเรียนเจ้าอาวาสแล้ว ต้องทำหนังสือยื่นต่อกองสังฆการี กรมการศาสนา ขอเป็นกฐินพระราชทาน ครั้นคำอนุญาตตกไปถึงแล้ว จึงจะจองได้

เตรียมการ ครั้นจองกฐินเรียบร้อยแล้ว เมื่อออกพรรษาแล้ว จะทอดกฐินในวัดใด ก็กำหนดให้แน่นอน แล้วกราบเรียนให้เจ้าวัดท่านทราบวันกำหนดนั้น ถ้าเป็นอย่างชนบทสมภารเจ้าวัด ก็บอกต่อกับชาวบ้านว่าวันนั้นวันนี้เป็นวันทอดกฐิน ให้ร่วมแรงร่วมใจกันจัดหาอาหารไว้เลี้ยงพระและเลี้ยงผู้มาในการกฐิน

ครั้นกำหนดวันทอดกฐินแล้ว ก็เตรียมจัดหาเครื่องผ้ากฐิน คือ ไตรจีวร พร้อมทั้งเครื่องบริขารอื่น ๆ ตามแต่มีศรัทธามากน้อย (ถ้าจัดเต็มที่มักมี ๓ ไตร คือ องค์ครอง ๑ ไตรคู่สวดองค์ละ ๑ ไตร)

วันงาน พิธีทอดกฐินเป็นบุญใหญ่ดังกล่าวมาแล้ว ดังนั้น โดยมากจึงจัดงานเป็น ๒ วัน วันต้น ตั้งองค์พระกฐินที่บ้านของเจ้าภาพก็ได้ จะไปตั้งที่วัดก็ได้ กลางคืนมีมหรสพครึกครื้นสนุกสนาน ญาติพี่น้องและมิตรสหายก็มักจะมาร่วมอนุโมทนารุ่งขึ้นเป็นวันทอด ถ้าไปทางบก ก็มีแห่ทางขบวนรถหรือเดินขบวนกันไป มีแตรวงหรืออื่น ๆ เป็นการครึกครื้น ถ้าไปทางเรือ ก็มีแห่ทางขบวน เรือสนุกสนาน โดยมากมักแห่ไปตอนเช้าและเลี้ยงพระเพล การทอดกฐิน จะทอดในตอนเช้านั้นก็ได้ ทอดเพลแล้วก็ได้สุดแล้ว แต่สะดวก การเลี้ยงพระ ถ้าเป็นอย่างชนบท ชาวบ้านจัดภัตตาหาร เลี้ยงด้วย เจ้าของงานกฐินก็จัดไปด้วยอาหารมากมายเหลือเฟือ แม้ข้อนี้ ก็สุดแต่กาละเทศะแห่งท้องถิ่น

อนึ่ง ถ้าตั้งองค์กฐินในวัดที่จะทอดนั้น เช่น ในชนบท ตอนเย็นก็แห่องค์กฐินไปตั้งที่วัด กลางคืนมีการฉลอง รุ่งขึ้นเลี้ยงพระเช้าแล้ว ทอดกฐิน ถวายภัตตาหารเพล

การถวายผ้ากฐิน การถวายผ้ากฐินนั้น คือ เมื่อพระสงฆ์ประชุมพร้อมกันแล้ว เจ้าภาพอุ้มผ้ากฐินนั่งหันหน้าตรงต่อพระประธาน ตั้งนะโม ๓ จบ แล้วหันหน้ามาทางพระสงฆ์ กล่าวคำถวาย ผ้ากฐิน ๓ จบ ถ้าเป็นกฐินสามัคคี ก็มักเอาด้ายสายสิญจน์โยงผ้ากฐินเพื่อจับได้ทั่วถึงกัน แล้วหัวหน้านำว่าคำถวาย ครั้น

จบแล้ว พระสงฆ์รับว่า สาธุ เจ้าภาพก็ประเคนผ้าไตรกฐินแก่ภิกษุผู้เถระ ครั้นแล้ว ประเคนเครื่องบริขารอื่น ๆ เสร็จแล้ว พระสงฆ์ก็ทำพิธีมอบผ้าให้แก่พระภิกษุรูปใดรูปหนึ่ง ซึ่งเป็พระเถระมีจีวรเก่า รู้ธรรมวินัย ครั้นเสร็จแล้ว พระสงฆ์อนุโมทนา เจ้าภาพกรวดน้ำรับพร ก็เป็นอันเสร็จพิธีการทอดกฐินเพียงนี้

พิธีกรานกฐิน

พิธีกรานกฐินเป็นพิธีฝ่ายภิกษุสงฆ์โดยเฉพาะ คือ ภิกษุผู้ได้รับมอบผ้ากฐินนั้น นำผ้ากฐินไปทำเป็นไตรจีวรผืนใดผืนหนึ่ง เย็บ ย้อม แห้งเรียบร้อยดีแล้ว เคาะระฆัง ประชุมกันในพระอุโบสถ ภิกษุผู้รับผ้ากฐินถอนผ้าเก่าอธิษฐานผ้าใหม่ที่ตนได้รับนั้นเข้าชุด เป็นไตรจีวร

เสร็จแล้ว ภิกษุรูปหนึ่งขึ้นสู่ธรรมาสน์แสดงพระธรรมเทศนา กล่าวถึงเรื่องประวัติกฐินและอานิสงส์ ครั้นแล้วภิกษุผู้รับผ้ากฐิน นั่งคุกเข่าตั้งนะโม ๓ จบแล้วเปล่งวาจาในท่ามกลางชุมนุมนั้น ตามลักษณะผ้าที่กราน ดังนี้

ถ้าเป็นผ้าสังฆาฏิ เปล่งวาจากรานกฐินว่า “อิมาย สงฺฆาฏิยา กฐินํ อตฺถรามิ” แปลว่า ข้าพเจ้ากรานกฐินด้วยผ้าสังฆาฏินี้ (ในเวลาว่านั้นไม่ต้องว่าคำแปลนี้) ๓ จบ

ถ้าเป็นผ้าอุตตราสงค์(จีวร) เปล่งวาจากรานกฐินว่า “อิมินา อุตฺตราสงฺเคน กฐินํ อตฺถรามิ” แปลว่า ข้าพเจ้ากรานกฐิน ด้วยผ้าอุตตราสงค์นี้ ๓ จบ

ถ้าเป็นผ้าอันตรวาสก (สบง) เปล่งวาจากรานกฐินว่า “อิมินา อนฺตรวาสเกน กฐินํ อตฺถรามิ” แปลว่า ข้าพเจ้ากรานกฐิน

ด้วยผ้าอันตรวาสกนี้ ๓ จบ

ลำดับนั้น สงฆ์นั่งคุกเข่าพร้อมกันแล้วกราบพระ ๓ หน เสร็จแล้วตั้งนะโมพร้อมกัน ๓ จบ แล้วท่านผู้ได้รับผ้ากฐินหันหน้ามายังกลุ่มภิกษุสงฆ์ กล่าวคำอนุโมทนาประกาศ ดังนี้

"อตฺถตํ อาวุโส สงฺฆสฺส กฐินํ ธมฺมิโก กฐินตฺถาโร อนุโมทนามิ" ๓ จบ

(แปลว่า อาวุโส! กฐินสงฆ์กรานแล้ว การกรานกฐินเป็นธรรม ข้าพเจ้าขออนุโมทนา)

คำว่า อาวุโส นั้น ถ้ามีภิกษุอื่นซึ่งมีพรรษามากกว่าภิกษุผู้ครองกฐินแม้เพียงรูปเดียวก็ตาม ให้เปลี่ยนเป็น ภนฺเต

ต่อนั้น สงฆ์ทั้ปวงรับว่า สาธุ พร้อมกันแล้ว ให้ภิษุทั้งปวงอนุโมทนาเรียงองค์กันไปทีละรูป ๆ ว่า "อตฺถตํ ภนฺเต สงฺฆสฺส กฐินํ ธมฺมิโก กฐินตฺถาโร อนุโมทามิ" ๓ จบ สงฆ์ทั้งปวงรับว่า สาธุ ทำดังนี้ จนหมดภิกษุผู้ประชุมอนุโมทนา

(ถ้าผู้อนุโมทนา มีพรรษาแก่กว่าสงฆ์ทั้งปวง ให้เปลี่ยนคำว่า ภนฺเต แทน อาวุโส)

ในการว่าคำอนุโมทนานี้ พึงนั่งคุกเข่าประณมมือเสร็จแล้ว จึงนั่งพับเพียบลง

เมื่อเสร็จแล้วให้พร้อมกันคุกเข่าประณมมือ หันหน้าตรงต่อพระพุทธปฏิมา ว่าพร้อมกันอีก ๓ จบ แต่ให้เปลี่ยนคำอนุโมทามิ เป็นอนุโมทาม เป็นอันเสร็จไปชั้นหนึ่ง

ต่อแต่นั้นกราบพระ ๓ หน นั่งพับเพียบ สวดปาฐะและคาถา เนื่องด้วยการกฐิน จบแล้วก็เป็นเสร็จพิธีกรานกฐิน

อานิสงส์กฐินสำหรับพระ

ในพระวินัย ระบุอานิสงส์กฐินไว้ ๕ คือ

๑. เข้าบ้านได้โดยมิต้องบอกลาภิกษุด้วยกัน

๒. เอาไตรจีวรไปโดยไม่ครบสำรับได้

๓. ฉันอาหารเป็นคณะโภชน์ได้

๔. เก็บจีวรไว้ได้ตามปรารถนา

๕. ลาภที่เกิดขึ้นเป็นของเธอผู้จำพรรษาในวัดนั้น

อานิสงส์กฐินสำหรับผู้ทอด

โดยทั่วไปยังไม่เคยพบในพระบาลีที่ระบุไว้โดยตรง แต่ว่า การทอดกฐินเป็นกาลทาน ปีหนึ่งทำได้ครั้งเดียว วันหนึ่งทำได้ ครั้งเดียวในปีหนึ่ง ๆ ต้องทำภายในกำหนดเวลา และผู้ทอดก็ต้องตระเตรียมจัดทำเป็นงานใหญ่ ต้องมีผู้ช่วยเหลือหลายคน จึงนิยมกันว่าเป็นพิธีบุญที่อานิสงส์แรง น่าคิดอีกทางหนึ่งว่า พิธีเช่นนี้ได้ทั้งโภคสมบัติ เพราะตนเองบริจาค ได้ทั้งบริวารสมบัติ เพราะได้บอกบุญแก่ญาติมิตรให้มาร่วมการกุศล

กาลทานเช่นนี้ เรียกว่า ทานทางวินัย

คำถวายผ้ากฐินอย่างมหานิกาย

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส (ว่า ๓ จบ)

อิมํ สปริวารํ กฐินจีวรทุสฺสํ สงฺฆสฺส โอโณชยาม (ว่า ๓ จบ)

แปลว่า "ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอน้อมถวายผ้ากฐินจีวรกับทั้ง บริวารนี้ แด่พระสงฆ์"

คำถวายผ้ากฐินอย่างธรรมยุติกนิกาย

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสส (ว่า ๓ จบ)

อิมํ ภนฺเต สปริวารํ กฐินทุสฺสํ สงฺฆสฺส โอโณชยาม สาธุ โน ภนฺเต สงฺโฆ อิมํ สปริวารํ กฐินทุสฺสํ ปฏิคฺคณฺหาตุ ปฏิคฺคเหตฺวา จ อิมินา ทุสฺเสน กฐินํ อตฺถรตุ อมฺหากํ ทีฆรตฺตํ หิตาย สุขาย

แปลว่า "ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลายขอน้อมถวายผ้ากฐิน พร้อมทั้งบริวารนี้ แด่พระสงฆ์ ขอพระสงฆ์จงรับผ้าพระกฐิน กับทั้งบริวารนี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย และครั้นรับแล้วขอจงกรานกฐินด้วยผ้าผืนนี้ เพื่อประโยชน์และความสุขแก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย สิ้นกาลนาน เทอญ"

คำถวายผ้าพระกฐินพระราชทาน (กฐินหลวง)

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส (ว่า ๓ จบ)

ผ้าพระกฐินทานกับทั้งผ้าอานิสงสบริวารทั้งปวงนี้ ของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มหิตลาธิเบศรรามาธิดี จักรีนฤบดินทร สยามินทราธิราช บรมนาถบพิตร ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐ กอปรด้วยพระราชศรัทธา โปรดเกล้าฯ ให้.............น้อมนำถวายแด่พระภิกษุสงฆ์ ซึ่งจำพรรษากาลถ้วนไตรมาสในอาวาสวิหารนี้ ขอพระสงฆ์จงรับผ้าพระกฐินทานนี้ กระทำกฐินัตถารกิจ ตามพระบรมพุทธานุญาตนั้น เทอญ.

หมายเหตุ

ในการทอดกฐินนี้ ยังมีกฐินและข้อพิเศษที่ควรนำมากล่าวไว้ด้วยคือ ๑. จุลกฐิน ๒. ธงจรเข้

๑. จุลกฐิน มีกฐินพิเศษอีกชนิดหนึ่ง เรียกกันว่าจุลกฐิน เป็นงานที่มีพิธีมาก ถือกันมาแต่โบราณว่ามีอานิสงส์มากยิ่งนัก วิธีทำนั้น คือเก็บฝ้ายมากรอเป็นด้าย และทอให้แล้วเสร็จเป็นผืนผ้าในวันเดียวกัน และนำไปทอดในวันนั้น กฐินชนิดนี้ ต้องทำแข่งกับเวลา มีผู้ทำหลายคน แบ่งกันเป็นหน้าที่ ๆ ไป ในปัจจุบันนี้ไม่ค่อยนิยมทำกันแล้ว

"วิธีทอดจุลกฐินนี้ มีปรากฏในหนังสือเรื่องคำให้การชาวกรุงเก่าว่า บางทีเป็นของหลวงทำในวันกลางเดือน ๑๒ คือ ถ้าสืบรู้ว่าวัดไหนยังไม่ได้รับกฐิน ถึงวันกลางเดือน ๑๒ อันเป็นที่สุดของพระบรมพุทธานุญาตซึ่งพระสงฆ์จะรับกฐินได้ในปีนั้น จึงทำผ้าจุลกฐินไปทอด มูลเหตุของจุลกฐินคงเกิดแต่จะทอดในวันที่สุดเช่นนี้ จึงต้องรีบร้อนขวนขวายทำให้ทัน เห็นจะเป็นประเพณีมาเก่าแก่ เพราะถ้าเป็นในชั้นหลังก็จะเที่ยวหาซื้อผ้าไปทอดให้ หาจักต้องทอใหม่ไม่" (จากวิธีทำบุญ ฉบับหอพระสมุด หน้า ๑๑๙)

๒. ธงจระเข้ ปัญหาที่ว่า เพราะเหตุใดจึงมีธงจระเข้ยกขึ้นในวัดที่ทอดกฐินแล้ว ยังไม่ปรากฏหลักฐานและข้อวิจารณ์อันสมบูรณ์ โดยมิต้องสงสัย

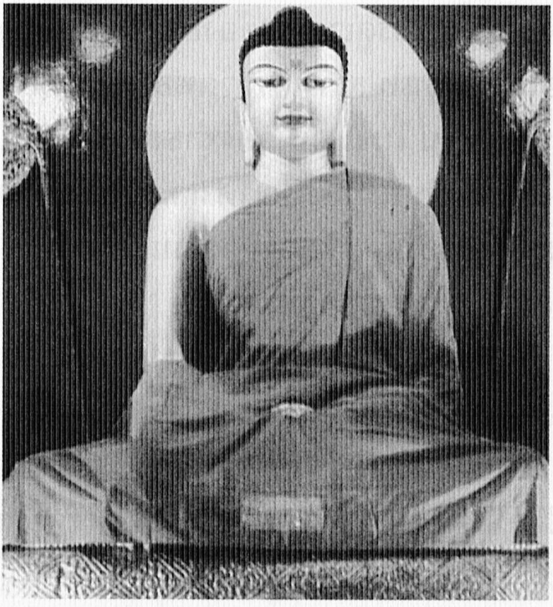
เท่าที่รู้กันมี ๒ มติ คือ

๑. ในโบราณสมัย การจะเดินทางต้องอาศัยดาวช่วยประกอบเหมือนกัน เช่น การยกทัพเคลื่อนขบวนในตอนจวนจะสว่าง ต้องอาศัยดาวจระเข้ เพราะดาวจระเข้นี้ขึ้นในตอนจวนจะสว่าง การทอดกฐิน มีภาระมาก บางทีต้องไปทอด ณ วัดซึ่ง

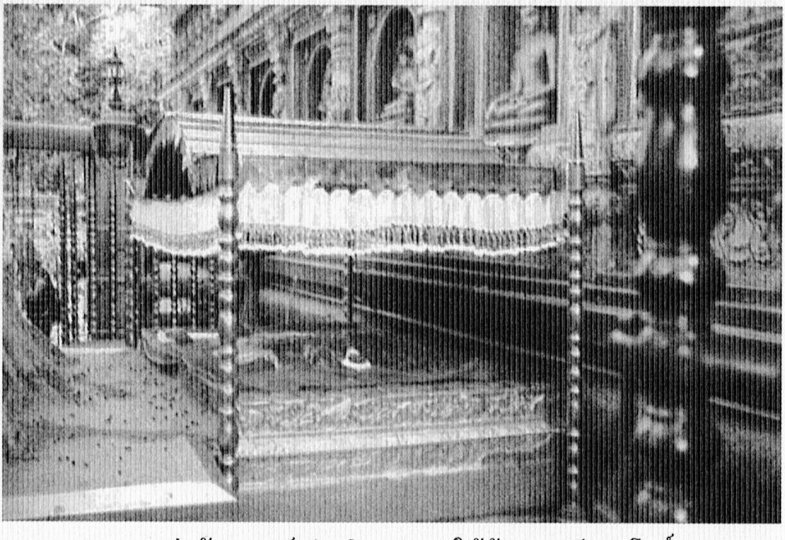
อยู่ไกลบ้าน ฉะนั้น การดูเวลาจึงต้องอาศัยดาว พอดาวจระเข้ขึ้น ก็เคลื่อนองค์กฐินไปสว่างเอาที่วัดพอดี และต่อมาก็คงมีผู้คิดทำธงในงานกฐิน ในขั้นต้น ก็คงทำธงทิวประดับประดาให้สวยงามทั้งที่องค์กฐินทั้งที่บริเวณวัด และภายหลังคงหวังจะให้เป็นเครื่องหมายเนื่องด้วยการกฐิน ดังนั้น จึงคิดทำธงรูปจระเข้เสมือนประกาศให้รู้ว่าทอดกฐินแล้ว

๒. อีกมติหนึ่ง เล่าเป็นนิทานโบราณว่า ในการแห่กฐินในทางเรือของอุบาสกผู้หนึ่ง มีจระเข้ตัวหนึ่งอยากได้บุญ จึงอุตสาห์ว่ายตามเรือไปด้วย แต่ยังไม่ทันถึงวัดก็หมดกำลังว่ายตามต่อไปอีกไม่ไหว จึงร้องบอกอุบาสกว่า เหนื่อยนักแล้ว ไม่สามารถจะว่ายตามไปร่วมกองการกุศล วานท่านเมตตาช่วยเขียนรูปข้าพเจ้า เพื่อเป็นสักขีพยานว่าได้ไปร่วมการกุศลด้วยเถิด อุบาสกผู้นั้นจึงได้เขียนรูปจระเข้ยกเป็นธงขึ้นในวัดเป็นปฐมและสืบเนื่องมาจนบัดนี้

ทั้งนี้ เป็นเครื่องประกอบความรู้ แต่จะไม่ทำก็ไม่เป็นอะไรไม่ผิด เรื่องธงจระเข้ให้อยู่ในดุลยพินิจของผู้ศึกษาเถิดและคาดว่านับวันจะหายไป

พระพุทธรูปปางมารวิชัย ประดิษฐานอยู่บริเวณต้นพระศรีมหาโพธิ์ พุทธคยา

พระแท่นวัชรอาสน์ ประดิษฐาน ณ ใต้ต้นพระศรีมหาโพธิ์

สังเวชนียสถานที่ ๒ พุทธคยา

สถานที่ตรัสรู้*

ภูมิประเทศ

พุทธคยา ตั้งอยู่ที่ริมฝั่งแม่น้ำเนรัญชรา เดิมทีเป็นบริเวณ หมู่บ้านอุรุเวลาซึ่งปัจจุบันได้เพี้ยนมาเป็นอุเรล อยู่ห่างจากสถานีรถไฟเมืองคยา ประมาณ ๑๐ กิโลเมตร สามารถเดินทางโดยรถไฟจากปัตนะถึงคยา ระยะทาง ๑๑๐ กิโลเมตร ถ้าเป็นทางรถยนต์ก็ประมาณ ๑๘๕ กิโลเมตร โดยผ่านเมืองราชคฤห์

ประวัติ

พุทธคยา ถือกันว่าเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ที่สุดของชาวพุทธทั่วโลกเพราะเป็นสถานที่ที่เจ้าชายสิทธัตถะได้ตรัสรู้อนุตรสัมมาสัมโพธิญาณเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่นี่ เป็นเวลา ๒,๕๐๐ กว่าปีมาแล้ว สถานที่นี้ได้กลายเป็นศูนย์รวมของการจาริกแสวงบุญจากผู้มีศรัทธาทั่วโลกและจัด เป็นสังเวชนียสถานแห่งที่ ๒ ใน ๔ แห่ง คือสถานที่ประสูติ สถานที่ตรัสรู้ สถานที่ประกาศธรรมครั้งแรก และสถานที่ดับขันธปรินิพพานของพระพุทธเจ้า

---

*พระมหาเทียบ สิริญาโณ ป.ธ.๙, M.A., Ph.D., รักษาการผู้อำนวยการกองวิชาการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สถานที่สำคัญ

๑. ต้นพระศรีมหาโพธิ์

ต้นพระศรีมหาโพธิ์ต้นปัจจุบันนี้สืบทอดมาจากต้นที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าประทับนั่งก่อนตรัสรู้ ซึ่งมีทั้งหมด ๔ ต้น ตามลำดับคือ

ต้นที่ ๑ เริ่มในสมัยพุทธกาล (โดยเป็นสหชาติ คือเกิดขึ้นวันเดียวกันกับเจ้าชายสิทธัตถะประสูติ) จนถึงสมัยพระเจ้าอโศกมหาราชเป็นเวลา ๓๕๒ ปี

ต้นที่ ๒ เริ่มในสมัยพระเจ้าอโศกมหาราช สิ้นสุดลงในสมัยของกษัตริย์ฮินดู ในแคว้นเบงกอล พระนามว่า สาสังกา เมื่อประมาณ พ.ศ. ๑๑๔๓-๑๑๖๓ มีอายุราว ๘๗๑-๘๙๑ ปี

ต้นที่ ๓ พระเจ้าปูรณวรมา กษัตริย์องค์สุดท้ายของราชวงศ์เมารยะ ทรงปลูกขึ้นแทนต้นที่ ๒ มาสิ้นสุดในสมัยอินเดียอยู่ภายใต้การปกครองของอังฤกษ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๒๑ มีอายุราว ๑๒๕๘-๑๒๗๘ ปี

ต้นที่ ๔ นายพลเซอร์ คันนิ่งแฮม นักโบราณคดีชาวอังกฤษ ปลูกขึ้นแทนต้นที่ ๓ เมื่อ พ.ศ.๒๔๒๓ ปัจจุบัน (๒๕๕๑) อายุได้ ๑๒๘ ปี

ที่บริเวณใต้ต้นโพธิ์ มีแผ่นหินทรายแผ่นหนึ่งยาว ๘ ฟุต กว้าง ๔ ฟุตครึ่ง และหนา ๖ นิ้วตั้งอยู่ แผ่นหินนี้ก็คือพระแท่นวัชรอาสน์อันเป็นสัญลักษณ์แสดงสถานที่ที่เจ้าชายสิทธัตถะประทับนั่งแล้วได้ตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้านั่นเอง

๒. พระเจดีย์มหาโพธิ์

พระเจดีย์มหาโพธิ์แห่งนี้คือสถานที่ที่เจ้าชายสิทธัตถะได้ตรัสรู้ ณ ใต้ต้นโพธิ์ พระเจดีย์ใหญ่ มีขนาดความสูง ๑๗๐ ฟุต มีพระเจดีย์เล็ก ๔ องค์ แวดล้อม สันนิษฐานกันว่าสร้างขึ้นในสมัยพุทธศตวรรษที่ ๗ และ ได้ถูกบูรณะซ่อมแซมมาแล้วหลายครั้ง

ภายในห้องโถงของพระมหาเจดีย์มีพระพุทธรูปองค์หนึ่งประดิษฐานอยู่ พระพักตร์เปี่ยมไปด้วยเมตตาและนิ้วพระหัตถ์ขวาชี้ลงที่พื้นดิน พุทธศาสนิกชนจึงเรียกชื่อพระพุทธรูปองค์นี้ว่า “พระพุทธ เมตตา”

๓. พระแท่นวัชรอาสน์

พระแท่นวัชรอาสน์หรือพระแท่นเพชรแกะสลักด้วยเนื้อหินทรายเป็นรูปหัวเพชร กว้าง ๔.๑๐ นิ้ว ยาว ๗.๖ นิ้ว หนา ๕ นิ้วครึ่ง ประดิษฐานไว้ใต้โคนต้นศรีมหาโพธิ์ พื้นแท่นแกะสลักเป็นรูปลวดลายแก้วชิงดวง เป็นรูปหัวแหวน มีรูปดอกบัวห่านฟ้า และดอกมณฑารพ พระแท่นวัชรอาสน์นี้เคยถูกทำลายเมื่อตอนต้นศตวรรษที่ ๑๓ แตกเป็น ๕ เสี่ยง นายพลเซอร์ คันนิ่งแฮม ได้บรูณะให้ดีดังเดิม

๔. สถานที่ที่พระพุทธเจ้าทรงอุปมาสัตว์โลก ดูจดอกบัว ๔ เหล่า

หลังจากตรัสรู้แล้ว พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงเห็นว่าธรรมเป็นสิ่งที่ลึกซึ้งยากที่สัตว์โลกจะเข้าใจ จึงไม่ประสงค์จะ

แสดงธรรม แต่เมื่อทรงเปรียบเทียบสัตว์โลกกับดอกบัว ๔ เหล่า จึงได้ตั้งพระทัยที่จะแสดงธรรมดังความว่า

"เราตถาคต ได้เห็นสัตว์ทั้งหลายผู้มีธุลีในดวงตาเล็กน้อยบ้าง มีอินทรีย์แก่กล้าบ้าง อาจจะสอนให้รู้ในสัจธรรมอันลึกซึ้งได้บ้าง" แล้วทรงเปรียบมนุษย์ดุจดอกบัว ๔ เหล่า คือ

(๑) อุคฆติตัญญู ดอกบัวที่พ้นน้ำแล้วพอถูกแสง อาทิตย์ก็บาน เปรียบเหมือนบุคคลผู้มีสติปัญญาแก่กล้า พอได้รับคำแนะนำเพียงหัวข้อเล็กน้อยก็รู้แจ้งหรือบรรลุมรรคผลนิพพานได้เร็วพลัน

(๒) วิปจิตัญญู ดอกบัวที่เสมอน้ำมีโอกาสที่จะโผล่พ้นน้ำ และรับแสงพระอาทิตย์เบ่งบานในเร็ววันได้ เปรียบเหมือนบุคคลผู้มีสติปัญญาดีพอได้รับคำแนะนำเพียงนิดหน่อยก็รู้แจ้งเห็นจริง หรือบรรลุมรรคผลนิพพานในวันต่อไปได้

(๓) เนยยะ ดอกบัวที่อยู่ใต้น้ำมีโอกาสจะโผล่พ้นน้ำในวันข้างหน้าได้ แต่อาจต้องใช้เวลานาน เปรียบเหมือนบุคคลผู้มีสติปัญญาปานกลาง ก็มีโอกาสรู้แจ้งเห็นจริง และบรรลุมรรคผลนิพพานได้ในโอกาสต่อไปภายหน้า

(๔) ปทปรมะ ดอกบัวที่จมใต้น้ำติดโคลนตม อาจจะเป็นอาหารของปลา และเต่า เปรียบเหมือนบุคคลผู้โง่เขลาอับปัญญา ไม่สามารถจะรู้แจ้งเห็นจริงตามคำแนะนำได้ก็มีแต่จะจมอยู่ในอบายภูมิต่อไป

๕. สถานที่ที่มารทูลอาราธนาให้พระพุทธเจ้าปรินิพพาน

พญามาร ได้เข้ามาเฝ้าหลังจากที่พระพุทธองค์ตรัสรู้แล้วว่าได้ เวลาที่จะเสด็จดับขันธปรินิพพานแล้ว แต่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสว่าเราจักไม่ปรินิพพาน จนกว่า ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก และอุบาสิกาจะบรรลุธรรมตามที่เราแสดงไว้ และจนกว่าพระพุทธศาสนาจะประดิษฐานมั่นคงแก่มวลมนุษย์โลก เมื่อกาลอันควรมาถึงจึงจักปรินิพพาน

๖. สถานที่ที่พระพุทธเจ้าเสวยวิมุตติสุข ๗ สัปดาห์

หลังจากการตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแล้วพระพุทธองค์ก็ทรงประทับเสวยวิมุตติสุขอยู่ ๗ แห่ง ตลอด ๗ สัปดาห์ ดังนี้คือ

(๑) สัปดาห์แรกประทับนั่งที่พระแท่นวัชรอาสน์

พระองค์ทรงประทับใต้ต้นพระศรีมหาโพธิ์ โดยประทับนั่งพิจารณาปฏิจจสมุปบาท โดยอนุโลม และปฏิโลม ตลอด ๗ วัน

(๒) สัปดาห์ที่ ๒ ที่อนิมิสเจดีย์

พระองค์ทรงดำเนินไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือต้นพระศรีมหาโพธิ์ ทรงยืนพิจารณาทอดพระเนตรต้นพระศรีมหาโพธิ์โดยไม่กระพริบพระเนตรเลย ๗ วัน ทรงหวลระลึกถึงอดีตที่ทรงชำระกิเลสหมดสิ้นผ่องใสที่ใต้ต้นพระศรีมหาโพธิ์ ที่

ประทับยืนนั้นเรียกว่า **อนิมิสเจดีย์**

(๓) สัปดาห์ที่ ๓ ที่รัตนจงกรมเจดีย์

ทรงเสด็จเดินจงกลมอยู่ทางทิศเหนือข้างพระเจดีย์ใหญ่ ตรงจุดนี้พระองค์ทรงเดินจงกรมตลอด ๗ วัน เรียกว่า **รัตนจงกรมเจดีย์**

(๔) สัปดาห์ที่ ๔ ที่รัตนฆรเจดีย์

เทวดาเนรมิตเรือนแก้วขึ้นทางทิศเหนือของต้นพระศรีมหาโพธิ์ พระองค์ประทับนั่งบนบัลลังก์พิจารณาอภิธรรมอันลึกซึ้งตลอด ๗ วัน จึงเรียกว่า **รัตนฆรเจดีย์**

(๕) สัปดาห์ที่ ๕ ที่ต้นอชปาลนิโครธ

พระพุทธองค์เสด็จออกจากต้นพระศรีมหาโพธิ์มุ่งสู่ต้นอชปาลนิโครธ (ต้นไทร) อยู่ทางทิศตะวันออก ตรงข้ามกับต้นพระศรีมหาโพธิ์ ธิดามาร ๓ นาง คือนางราคะ นางอรตี และนางตัณหาเข้ามาแสดงอาการยั่วยวนพระพุทธองค์ แต่พระพุทธองค์ทรงชนะด้วยพุทธบารมี ทรงชนะจอมมาร คือพญามารจนทรงได้พระนามว่า พระผู้พิชิตมาร พระองค์จะไม่กลับมาแพ้อีกอย่างแน่นอน

(๖) สัปดาห์ที่ ๖ ที่สระมุจลินท์

ทรงเสวยวิมุตติสุขที่สระมุจลินท์ ซึ่งตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ ริมฝั่งแม่น้ำเนรัญชรา ห่างจากต้นพระศรีมหาโพธิ์ราว ๔ กิโลเมตร ทรงประทับนั่งที่นั่นตลอด ๗ วัน ๗ คืน มีพญานาคแผ่พังพานกำบังฝนให้แก่พระพุทธองค์

(๗) สัปดาห์ที่ ๗ ที่ต้นราชายตนะ

เมื่อทรงประทับเสวยวิมุตติสุขที่ต้นราชายตนะ (คือต้นไม้เกด) เป็นสัปดาห์สุดท้าย มีตำนานกล่าวไว้ว่า พ่อค้า ๒ คน คือตปุสสะ และภัลลิกะ ได้พบพระพุทธองค์ที่นั่น เห็นพระวรกายผุดผ่องด้วยพระรัศมีของพุทธานุภาพ เกิดความเลื่อมใสจึงได้ถวายข้าวสัตตุก้อน และสัตตุผงแด่พระพุทธองค์แล้วแสดงตนเป็นอุบาสกคู่แรกในพระพุทธศาสนาถึงพระพุทธ และพระธรรมเป็นที่พึ่ง พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงประทานพระเกศาแก่พ่อค้าทั้งคู่เป็นที่ระลึกทั้งคู่นั้นมีผู้สันนิษฐานว่าเป็นพ่อค้ามาจากพม่า เมื่อนำกลับไปถึงจึงได้สร้างพระเจดีย์ชะเวดากองบรรจุพระเกศาธาตุของพระพุทธองค์จนเป็นสถานที่เคารพของชาวพุทธทั่วไปตราบเท่าทุกวันนี้

๗. *ภูเขาคงคะสิริ*

ภูเขาคงคะสิริ คือสถานที่ที่พระพุทธองค์ประทับอยู่ก่อนที่จะเสด็จมาที่ต้นพระศรีมหาโพธิ์ทรงกระทำทุกกรกิริยา คือทรงบำเพ็ญเพียรอย่างอุกฤษฎ์ เพื่อจะทำที่สุดแห่งทุกข์

ปัจจุบันนี้มีวัดทิเบตอยู่บนยอดเขาภายในบริเวณนี้ ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกโดยข้ามแม่น้ำเนรัญชรา จากจุดพุทธคยาแล้วเดินด้วยเท้าประมาณหนึ่งชั่วโมงเศษ หรือจะไปโดยทางรถยนต์ก็ได้มีถ้ำ ซึ่งเป็นที่ประทับบำเพ็ญเพียรของพระพุทธองค์แต่ไม่ใหญ่โตนัก ภายในจะมีพระรูปพุทธฉายที่ผนังด้านในถ้ำ

๘. เขาพรหมโยนี (คยาสีสะประเทศ)

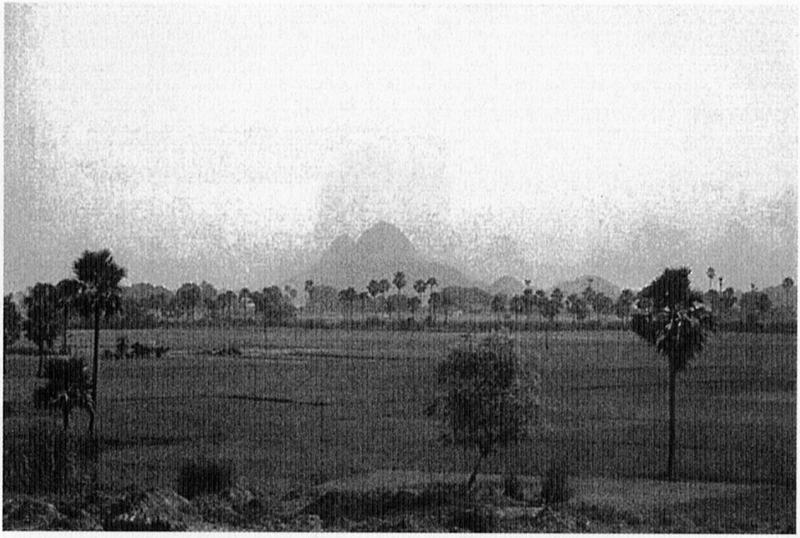
ตั้งอยู่ใกล้ตัวเมืองคยา ตรงไปจะเข้าตัวเมืองคยา เดิมเรียกว่า "คยาสีสะ" ปัจจุบันเป็นศาสนสถานของชาวฮินดู เรียกว่า พรหมโยนี เพราะมีก้อนหินทับกันดูเหมือนโยนีของพระพรหม มีความสำคัญต่อพุทธศาสนา คือ

(๑) โปรดชฎิล ๓ พี่น้อง

ทรงเทศนาโปรดชฎิล ๓ พี่น้อง พร้อมด้วยบริวารและประทานการอุปสมบทโดยเอหิภิกขุอุปสัมปทา รวมทั้งทรงแสดงอาทิตตปริยายสูตรที่นี่จากนั้นเสด็จเข้าสู่เมืองราชคฤห์ พระเจ้าพิมพิสารเสด็จมาเฝ้าพร้อมด้วยข้าราชบริพาร ทรงถวายเวฬุวันเป็นวัดแห่งแรกในพระพุทธศาสนา พระพุทธองค์ทรงจำพรรษาที่ ๒, ๓, ๔, ณ เวฬุวันนี้

(๒) พระเทวทัตต์ถูกตีเข่ายอดอก

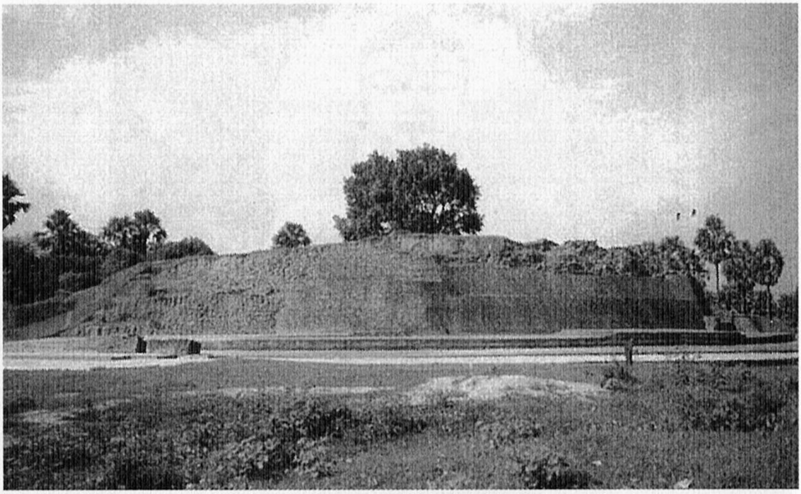
พระเทวทัตต์ เมื่อรวบรวมภิกษุใหม่ได้กลุ่มหนึ่งคิดว่าจะตั้งตัวเองเป็นศาสดา ก็ได้มาอยู่ ณ เขาลูกนี้ แต่พระสาลีบุตรและพระโมคคัลลานะได้มาพาภิกษุใหม่กลับหมด พระเทวทัตต์เสียใจมาก และถูกลูกศิษย์คนสนิทคือพระโกกาลิกะขึ้นเข่าตรงยอดอกเลยล้มป่วยหนัก สำนึกผิด อยากจะทูลขออภัยต่อพระพุทธเจ้า แต่ก็ไปได้แค่ประตูวัดพระเชตวันมหาวิหาร เมืองสาวัตถี ก็ถูกธรณีสูบเสียก่อนที่จะได้เฝ้า

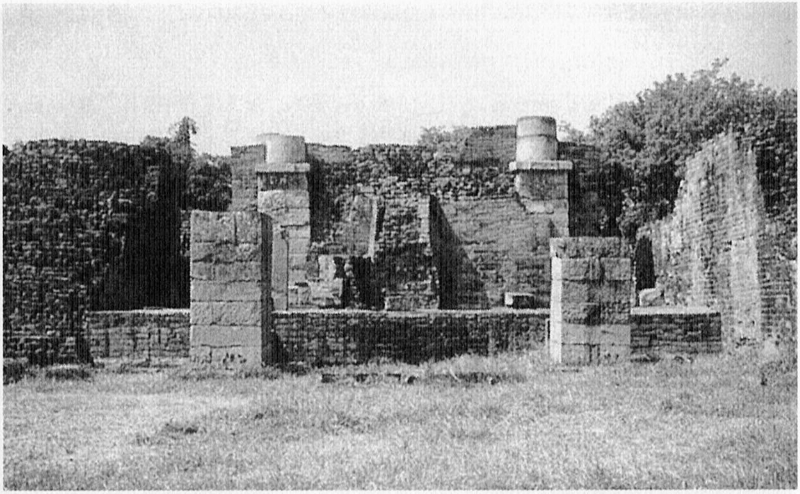
เทือกเขาดงคศิริ ซึ่งพระโพธิสัตว์บำเพ็ญทุกกรกิริยาก่อนตรัสรู้

แม่น้ำเนรัญชรา ที่พระโพธิสัตว์ลอยถาดทองคำของนางสุชาดา

เนินอิฐ บ้านของนางสุชาดา

พระมูลคันธกุฎี สถานที่ที่พระพุทธองค์ประทับตลอดพรรษาแรก
ณ ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน

แนะแนวเพื่อทัศนศึกษา

พุทธคยาในปัจจุบัน

๑. ต้นพระศรีมหาโพธิ์

จุดแรกที่น่าสนใจก็คือ ต้นพระศรีมหาโพธิ์ ต้นปัจจุบันนี้เป็นต้นที่ ๔ ที่ได้รับการปลูกโดยนักโบราณคดีชาวอังกฤษ คือ ท่านเซอร์คันนิ่งแฮม ปัจจุบัน (๒๕๕๑) มีอายุได้ ๑๒๘ ปี

๒. พระแท่นวัชรอาสน์

เป็นพระแท่นที่ได้จำลองขึ้นตรงใต้ต้นพระศรีมหาโพธิ์ เพื่อเป็นหลักฐานยืนยันว่าพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ตรัสรู้ ณ จุดนี้ปัจจุบันอยู่ใต้ต้นพระศรีมหาโพธิ์ แต่เนื่องจากประชาชน และรัฐบาลประเทศศรีลังกาได้อุทิศกำแพงแก้วทำด้วยทองคำล้วนประดิษฐานล้อมรอบองค์ต้นพระศรีมหาโพธิ์ และพระแท่นวัชรอาสน์ เจ้าหน้าที่จึงไม่อนุญาตให้เข้าไปภายในต้นพระศรีมหาโพธิ์ และพระแท่นวัชรอาสน์แต่ก็สามารถดูและกราบนมัสการได้จากส่วนนอกของกำแพงแก้ว

๓. พระเจดีย์มหาโพธิ์

เป็นเจดีย์องค์ใหญ่เป็นจุดเด่น สามารถมองเห็นได้แต่ไกล เป็นสถานที่ที่พระพุทธองค์ได้ตรัสรู้ ณ จุดนี้ พระเจดีย์ใหญ่ มีความสูง ๑๗๐ ฟุต มีเจดีย์เล็ก ๔ องค์แวดล้อม ภายในห้องโถงของพระเจดีย์ มีพระพุทธรูปองค์ใหญ่ประดิษฐานอยู่ พระพักตร์

เปี่ยมด้วยพระเมตตาและนิ้วพระหัตถ์ขวาชี้ลง ณ พื้นดินที่พระองค์ตรัสรู้

๔. รอบๆ พระเจดีย์องค์ใหญ่

ภายนอกองค์พระเจดีย์ จะมีสถานที่ที่พระพุทธองค์เสด็จเสวยวิมุตติสุขตลอด ๗ สัปดาห์อยู่รอบ ๆ เช่น รัตนจงกลมเจดีย์ อนิมิสเจดีย์ รัตนฆรเจดีย์ ต้นอชปาลนิโครธ ต้นราชายตนะ สระมุจลินท์ ได้ถูกสร้าง จำลองไว้ภายในรอบนอกของพระเจดีย์มหาโพธิ์องค์ใหญ่ พร้อมด้วยเจดีย์บรรจุพระอัฐิธาตุของพระอริยสาวกรุ่นต่าง ๆ อยู่มากมาย เจดีย์องค์เล็ก ๆ มีรูปทรงบาตรบิณฑ์ หรือบาตรคว่ำ ทำด้วยหินแกะสลักสวยสดงดงาม

๕. วัดนานาชาติ

เมื่อสมัย **ศรีเยาวหราล เนห์รู** เป็นนายกรัฐมนตรี ได้เชื้อเชิญประเทศที่เป็นพุทธมาตั้งวัดขึ้นในส่วนของพุทธคยา จึงมีวัดเกิดขึ้นเป็นจำนวนมาก เรียกว่า ย่านของวัดนานาชาติ เช่น วัดจีน วัดญี่ปุ่น วัดพม่า วัดทิเบต วัดภูฐาน วัดศรีลังกา วัดไทย แต่ละชาติก็มีศิลปะในการก่อสร้างไปอีกแบบแตกต่างกันออกไป แต่ละวัดก็อยู่ในย่านเดียวกัน สามารถไปในเส้นทางเดียวกันแวะดูได้หมดทุกวัด

การเดินทางสู่เมืองคยา

การเดินทางสู่เมืองคยาสามารถไปได้หลายทางดังต่อไปนี้

๑. การเดินทางโดยทางอากาศ

๒. การเดินทางโดยทางรถไฟ

๓. การเดินทางโดยรถยนต์

การเดินทางโดยทางอากาศ

การเดินทางโดยทางอากาศสามารถมาได้จากเมืองท่าใหญ่ ๆ เช่น กรุงนิวเดฮีและเมืองกัลกัตตา เป็นต้น เดินทางด้วยสายการบินอินเดียนแอร์ไลน์ มาลงที่เมืองปัตนะ แล้วต่อรถไฟหรือจะเหมารถแท๊กซี่ก็สะดวกเข้าสู่เมืองคยาโดยลำดับ ปัจจุบันมีสายการบิน บินตรงจากกรุงเทพฯ ถึงพุทธคยา นับว่าสะดวกสบายมาก

การเดินทางโดยทางรถไฟ

การเดินทางโดยทางรถไฟก็สามารถเดินทางได้สะดวกเช่นกัน จะมาจากเมืองหลวงนิวเดฮี เมืองกัลกัตตา เมืองปัตนะ สามารถจะมาลงที่ชานชลาสถานีเมืองคยาแล้วเรียกแท็กซี่ ตุ๊ก ตุ๊ก รถม้า หรือจะไปด้วยรถโดยสารประจำทางก็ได้ มีรถวิ่งเกือบทุกชั่วโมงจากตัวเมืองคยาสู่พุทธสถานพุทธคยา

การเดินทางโดยทางรถยนต์

การเดินทางโดยทางรถยนต์สู่เมืองคยาไปมาสะดวก จากตัวเมืองและพุทธสถานพุทธคยา ระยะทางแค่ ๑๑ กิโลเมตร

ถนนดีพอสมควรยกเว้นเส้นทางเลียบแม่น้ำเนรัญชรา ภูเขาพรหมโยนีและภูเขาคงคะสิริ ถนนหนทางจะไม่ค่อยดีนัก สถานที่ใกล้เคียงพุทธคยาที่นิยมไปทัศนศึกษาแสวงบุญ เช่น เมืองปัตนะ พาราณสี ราชคฤห์ นาลันทา

ที่พักที่พุทธคยา และในตัวเมืองคยา

ที่ใกล้ ๆ พุทธคยามีโรงแรมชั้นดีหลายแห่ง นอกจากนี้ในตัวเมืองคยามีโรงแรมระดับปานกลางหลายแห่ง และภายในสถานีรถไฟก็มีห้องพักผู้โดยสาร จะสอบถามภายในตัวอาคารที่ทำการของสถานีรถไฟคยา ในกรณีที่เดินทางมาถึงในเวลากลางคืน ถ้าจะพักในห้องจะต้องนำเอาตั๋วเก่ามาแสดงต่อเจ้าหน้าที่เขาด้วย พักในสถานีรถไฟในยามกลางคืนจะดีกว่าการออกไปหาที่พักภายนอกสถานี เพราะอาจจะเป็นเหยื่อให้พวกมิจฉาชีพมีช่องทางทำให้เกิดความลำบากได้ ห่างตัวเมืองคยาก็มีโรงแรมของกลุ่มอโศกอยู่ใกล้ ๆ กับวัดไทย

ในกรณีชาวพุทธไทย สามารถไปขอพักที่วัดไทยได้ เพราะภายในวัดจะมีอาคารส่วนหน้าไว้ต้อนรับชาวพุทธผู้มาแสวงบุญทุกท่าน

แต่กรณีเดินทางมาเป็นกลุ่มคณะควรมีการแจ้งล่วงหน้าแก่ทางวัดเพื่อจะได้สะดวก โดยเฉพาะในเทศกาลออกพรรษามีชาวพุทธมาแสวงบุญมากอาจจะเต็ม ฉะนั้น ควรมีการจองล่วง

หน้าก่อนจะไม่ลำบากใจทั้งผู้มาและผู้รับ ในช่วงออกพรรษา คือ ตั้งแต่ปลายเดือนตุลาคมถึงเดือนกุมภาพันธ์ บางปีถึงเดือนมีนาคมของทุก ๆ ปี จะมีชาวพุทธไทยจำนวนมากมานมัสการพุทธสถานในอินเดีย การมาพักที่วัดไทยควรจะมีการกราบเรียนให้พระเดชพระคุณภายในวัดทราบล่วงหน้าก่อน เพื่อจะได้ไม่ผิดหวังในการตั้งใจมาแสวงบุญในแดนพุทธภูมิโดยทั่วหน้ากัน

อาหารภายในเขต ปริมณฑลพุทธคยา

ถ้าพอจะทานอาหารชาวภารตะได้ก็ไม่ค่อยจะมีปัญหายุ่งยากนักในการหาอาหารรับประทาน ทั่วไปจะมีร้านอาหารอยู่ตลอด ส่วนมากคือ อาหารมังสวิรัติ เพราะอินเดียเป็นดินแดนที่อุดมด้วยพืชพันธุ์ธัญญาหารโดยเฉพาะมันฝรั่ง และตระกูลถั่วจะเป็นส่วนประกอบของอาหารทุกครัวเรือน

แต่ในกรณีต้องการอาหารแบบจีน ก็มีอยู่บ้างเป็นบางเมือง หรือต้องการอาหารไทย เชิญมาที่วัดไทยพุทธคยา

นำเที่ยวสถานที่
ทางพระพุทธศาสนาในอินเดีย ๒๕๑๖

พระมหาเกียรติ สุกิตฺติ
วัดจักรวรรดิราชาวาส

ผู้เขียนได้รับขอร้องจากผู้ช่วยบรรณาธิการ "ไทยสัมพันธ์" ให้ช่วย เขียนเรื่อง **"นำเที่ยวสถานที่ทางพระพุทธศาสนาในอินเดีย"** นี้ลงพิมพ์ใน **"ไทยสัมพันธ์"** บอกด้วยเสร็จว่าหากเป็นไปได้ก็อยากขอให้ทันนำลงในฉบับเดือนพฤษภาคม ซึ่งหมายถึงว่าหากผู้เขียนตกลงรับ ก็จะมีเวลาสำหรับเขียนไม่เกิน ๑๐ วัน

แม้จะรู้สึกอยู่ว่าไม่พร้อม ผู้เขียนก็ประสงค์ที่จะสนองเจตนา ครั้งนี้ จึงหลังจากได้รับจดหมายติดต่อก็ได้รีบลงมือเขียนให้ทันที แต่จะสามารถเขียนให้เสร็จได้หรือไม่ภายในเวลาที่กำหนดนี้ นั่นเป็นปัญหาอยู่ และก็จะเป็นปัญหาซึ่งมีคำตอบอยู่ในตัวเมื่อไรที่เรื่องได้รับการนำลงพิมพ์ ทั้งนี้ผู้เขียนถือว่าเป็นการแสดงออกส่วนหนึ่งถึงน้ำใจ และการให้ความร่วมมือสนับสนุนซึ่งผู้เขียนมีให้แก่ **"ไทยสัมพันธ์"**

แต่การทำอะไร ๆ โดยที่ยังไม่พร้อม ผลที่ได้ย่อมบกพร่องไม่สมบูรณ์ จึงไม่มีเหตุผลอันใดที่จะทำให้คิดหรือหวังว่าข้อเขียนชิ้นนี้ของผู้เขียนอยู่ในข่ายได้รับยกเว้น

โดยที่ผู้เขียนได้รับมอบหมายให้เป็นผู้นำทางในการท่อง

เที่ยวทั้งนี้ จึงคิดว่าถ้าจะถือโอกาสแนะนำตัวเองสักนิด ก็คงจะไม่ถึงกับน่าเกลียดหรือทำให้บรรยากาศเสียไป หากแต่จะช่วยให้เกิดความเป็นกันเอง ให้ได้รู้จักว่ากำลังร่วมการเดินทางอยู่กับใครหรือกำลังฟังใครคุยอยู่ อันจะทำให้การพูดคุยมีรสชาติเพิ่มขึ้น และนี่ก็น่าจะเป็นวิธีก่อให้เกิด **"ไทยสัมพันธ์"** ประการหนึ่งด้วย

ชักอาย เมื่อจะต้องแนะนำตัวเองเข้าจริง ๆ ไม่รู้จะพูดอย่างไร จึงเอาแต่เพียงสักนิดเดียวก็แล้วกัน ว่าผู้เขียนมาอินเดียตั้งแต่ปี ๒๕๐๒ จากนั้นก็อาจเรียกได้ว่าอยู่ในอินเดียเรื่อยมาจนบัดนี้ รวมเวลาได้ ๑๓ ปีมีเศษ โดยตอนแรกก็ประจำอยู่ที่วัดไทยพุทธคยา จากนั้นไปเข้าเรียนที่นาลันทา จบแล้วย้ายมาเข้ามหาวิทยาลัยพาราณสี และอยู่ที่พาราณาสีเรื่อยมาจนขณะนี้ เท่านี้ก็คงพอ

คราวนี้ก็มาถึงว่าเราจะเริ่มการเดินทางกันจากไหนดี เอาเป็นว่า จากกัลกัตตาก็แล้วกัน เพราะในการเดินทางจากเมืองไทยมาอินเดีย ส่วนมากพวกเราก็มักขึ้นเครื่องบินจากกรุงเทพฯ มาลงที่กัลกัตตา ซึ่งมีระยะทางเพียง ๑,๖๑๐ กิโลเมตรเท่านั้น ถ้าเราจะบินจากกรุงเทพฯ ไปลงที่เดลฮีหรือที่บอมเบย์ ระยะทางก็จะเพิ่มขึ้นเป็น ๒,๙๒๐ และ ๓,๐๐๐ กิโลเมตรโดยลำดับ ซึ่งค่าโดยสารก็ย่อมเพิ่มขึ้นด้วยเป็นธรรมดา

เรามีเวลาน้อย ทั้งความประสงค์จริง ๆ ก็เพื่อจะไปยังจุดที่สำคัญ ๆ ทางพระพุทธศาสนาให้มากแห่งที่สุดเท่าที่จะสามารถ

ไปได้ จึงคิดว่าจะยังไม่พาชมกัลกัตตาในตอนนี้ โดยจะรีบพาเดินทางต่อ ให้ได้ไปถึงจุดที่ประสงค์จะไปให้เร็วที่สุด

แต่ไหน ๆ ก็ได้มาอยู่ในกัลกัตตาแล้ว แม้ไม่ได้ออกชม แต่จะถึงกับไม่สนใจอยากทำความรู้จักด้วยเลยก็กระไรอยู่ ทั้งเวลาก็ยังพอมี จึงขอชวนให้มาร่วมวงคุยทำความรู้จักกับกัลกัตตากันสักนิด นิดเดียวจริง ๆ เพราะที่จริงก็รู้ไม่มากอยู่แล้ว คุยกันจนกว่าจะได้เวลาออกเดินทางดังกล่าวข้างต้น

ก่อนอื่นก็ขอให้รู้จักกัลกัตตาในฐานะเป็นเมืองใหญ่มีพลเมืองมากเป็นอันดับหนึ่งของอินเดีย คือมีถึง ๗ ล้านคน ตามด้วย บอมเบย์ ๕ ล้าน ๙ แสน เดลฮี ๓ ล้าน ๖ แสน และมัดราส ๒ ล้าน ๔ แสน จัดเป็นเมืองใหญ่สี่เมืองตามลำดับของอินเดีย (ตัวเลขปี ค.ศ. ๑๙๗๑)

สมัยอังกฤษปกครอง กัลกัตตาได้เป็นเมืองหลวงของอินเดียอยู่เป็นเวลา ๕๒ ปี ก่อนที่จะได้ย้ายเมืองหลวงไปยังเดลฮีในปี ค.ศ. ๑๙๑๒

ปัจจุบันกัลกัตตามีฐานะเป็นเมืองหลวงของรัฐเบงกอลตะวันตก ของอินเดีย ซึ่งมีประชากรถึง ๔๔ ล้านเศษ เป็นเมืองท่าและเมืองอุตสาหกรรมสำคัญของประเทศ เป็นที่ตั้งสำนักงานใหญ่การรถไฟภาคตะวันออกและภาคตะวันออกเฉียงใต้ของอินเดีย กับมีพิพิธภัณฑสถานและสวนสัตว์ใหญ่ที่สุดในประเทศ ทั้งยังมีอะไร ๆ เป็นที่สุดอีกหลายอย่าง

ข้อสุดท้ายที่คิดว่าควรทราบ กัลกัตตาเป็นชาติภูมิของ

มหากวีและปราชญ์ใหญ่ของอินเดีย คือ **รพินทรนาถตะกอร์** ผู้มีความสำคัญและมีชื่อเสียงโด่งดังเป็นที่รู้จักทั่วโลก ผู้ได้รับ **รางวัลโนเบล (ทางวรรณคดี)** ประจำปี ค.ศ. ๑๙๑๓ ซึ่งเป็นชาวเอเซียคนแรกที่ได้รับรางวัลอันมีเกียรตินี้ ชาวเบงกอลทั้งมวลมีความภูมิใจในเกียรติภูมิทั้งนี้มาก

ขอแนะนำเพียงแค่นี้ เพราะได้เวลาที่จะเดินทางต่อแล้ว และจุดสำคัญทางพระพุทธศาสนาแห่งแรกที่จะนำไปก็คือ **พุทธคยา...** สถานที่ตรัสรู้ของพระพุทธองค์

พุทธคยาอยู่ในเขตจังหวัดคยา แห่งรัฐพิหารของอินเดีย สมัยโน้น มีชื่อเรียกว่า **อุรุเวลาเสนานิคม** แห่งแคว้นมคธ

จากกัลกัตตาไปคยาหรือพุทธคยา เราจะไปทางเครื่องบินก็ได้ไปรถไฟก็ได้ หรือจะไปทางรถยนต์ก็ได้

ระยะทางรถยนต์จากกัลกัตตาถึงพุทธคยา ๕๐๔ กม. (๓๑๕ ไมล์) แต่ปกติแล้วไม่มีพวกเราไปกันทางรถยนต์ เพราะไม่สะดวกและเสียเวลามาก ไปทางอากาศใช้เวลาเดินทางประมาณชั่วโมงครึ่ง ปัจจุบันสายการบินภายในของอินเดีย คือ อินเดียนแอร์ไลนส์ บินติดต่อระหว่าง**กัลกัตตา คยา** และ**ปัฏนะ**สัปดาห์ละ ๓ วัน อย่างไรก็ตามพวกเรา ก็ไม่ค่อยจะได้ไปกันทางเครื่องบิน จึงหมายความว่าธรรมดาก็ไปกันทางรถไฟซึ่งสะดวกกว่าทางอื่นหลายอย่าง โดยไปลงรถที่สถานีคยา อันเป็นตัวจังหวัดของพุทธคยา ดังกล่าวแล้ว

จากกัลกัตตาถึงคยา ระยะทางรถไฟ ๔๕๘ กิโลเมตร หรือ ๒๘๖ ไมล์ วันหนึ่ง ๆ มีรถให้เลือกโดยสารได้หลายขบวนสุดแต่ความสะดวกเรื่องเวลาและจำนวนคนในคณะ พวกเราส่วนมากนิยมไปกันโดยรถขบวนหมายเลข ๙ ซึ่งมีชื่อว่า **ดูนเอกซเปรส** ออกจากกัลกัตตาเวลาประมาณสี่ทุ่ม และถึงคยาเวลาประมาณโมงเช้า (๗ น.) รุ่งขึ้น

สถานีรถไฟสำหรับกัลกัตตามีอยู่ ๒ สถานี สถานีหนึ่งอยู่ในตัวเมืองกัลกัตตาโดยตรง ชื่อ**สถานีเซียลดาห์** อีกสถานีหนึ่งชื่อว่า **ฮาวร่าห์** เป็นสถานีใหญ่อยู่บนฝั่งจังหวัดฮาวร่าห์ของแม่น้ำฮูฆลี ซึ่งคั่นจังหวัดทั้งสองไว้คนละฝั่งเหมือนพระนครและธนบุรีเดิมของเรา รถที่จะไปคยาส่วนมากออกจากสถานีฮาวร่าห์ มีเพียงขบวนสองขบวนที่ออกจากเซียลดาห์ ซึ่งโดยมากเราไม่ค่อยได้ไปกัน

จากกัลกัตตาหรือฮาวร่าห์ถึงคยา รถไฟบางขบวนใช้เวลาวิ่งประมาณ ๖ ชั่วโมงครึ่ง บางขบวน ๗ ชั่วโมง และบางขบวนก็ราว ๘ ชั่วโมงหรือร่วม ๙ ชั่วโมงก็มี

เอาเป็นว่าเราได้มาถึงสถานีคยาแล้ว

คยา เป็นเมืองใหญ่เมืองหนึ่งของรัฐพิหารซึ่งมีพลเมืองถึง ๕๖ ล้านคน มีความสำคัญทางศาสนาทั้งแก่ฝ่ายพุทธและฮินดู เป็นเมืองเก่าแก่มีมาตั้งแต่สมัยของพระพุทธองค์ และคงตั้งอยู่ ณ ที่เดิมตลอดมา ไม่ได้ถูกทิ้งให้ร้างไปเหมือนเมืองเก่ามีชื่ออื่น ๆ เช่น **ราชคฤห์ เวสาลี สาวัตถี โกสัมพี อุชเชนี** เป็นต้น

พุทธคยา เป็นตำบลนอกเมือง อยู่ทางใต้ของตัวเมืองคยา มีถนนติดต่อสองสาย สายเดิมซึ่งเป็นสายในและค่อนข้างพลุกพล่าน เลียบไปตามลำ**แม่น้ำผัลคุ** และ**แม่น้ำเนรัญชรา** ระยะทางประมาณ ๑๒ กิโลเมตร (๗ ไมล์) อีกสายหนึ่งซึ่งเป็นสายนอกเป็นถนนใหญ่ตัดทีหลัง ชื่อถนน**โดภี** ระยะทาง ๑๖ กิโลเมตร (๑๐ ไมล์) จากสถานีรถไฟคยา เราจะไปโดยรถสามล้อก็ได้ หรือโดยแท็กซี่ก็ได้

ถึงพุทธคยาแล้ว เราคนไทยก็ต้องเข้าพักที่วัดไทยของเรา ซึ่งเรียกชื่อว่า**วัดไทยพุทธคยา** ทางวัดยินดีเสมอ ที่จะได้ต้อนรับและอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ให้แก่สาธุชนคนไทยทุกคน

นมัสการทำความเคารพท่านเจ้าอาวาสและพระภิกษุอื่น ณ ที่วัดแล้ว ก็พักผ่อนจนกว่าจะได้เวลาไปชมและไหว้พระ ณ สถานที่ตรัสรู้ ระหว่างนี้ก็อาจสอบถามหรืออ่านหนังสือที่ปกติทางวัดมีแจก เพื่อได้ทราบเกี่ยวกับประวัติการสร้างและความเป็นมาของวัดไทยพุทธคยา ซึ่งคิดว่าควรเป็นเรื่องที่น่าจักได้ทราบตามสมควร

วัดไทยพุทธคยาของเรา สร้างขึ้นโดยรัฐบาลและประชาชนชาวไทย สมัย **ฯพณฯ จอมพล ป. พิบูลสงคราม** เป็นนายกรัฐมนตรี ด้วยการเชื้อเชิญของรัฐบาลอินเดีย เพื่อเป็นพุทธบูชาและอนุสรณ์ในโอกาสเฉลิมฉลอง ๒๕ พุทธศตวรรษหรือที่มักเรียกกันว่า ๒,๕๐๐ ปีแห่งพระพุทธศาสนา ทางการคณะสงฆ์และรัฐบาลไทย ได้จัดส่งพระมาปฏิบัติศาสนกิจประจำอยู่เป็น

รุ่นแรกจำนวน ๕ รูป เมื่อเดือนพฤศจิกายน ๒๕๐๒ โดยมีผู้เขียนรวมอยู่ในคณะด้วยรูปหนึ่งดังที่เล่าข้างต้น

วัดไทยพุทธคยา มีเนื้อที่ในชั้นเดิม ๔.๕๖ เอเคอร์ (๑๑ ไร่เศษ) เป็นที่ที่รัฐบาลอินเดียจัดสรรให้เช่าในระยะยาว เป็นเวลา ๙๙ ปี และ เมื่อครบกำหนดแล้วก็ต่อสัญญาได้อีกคราวละ ๕๐ ปี ต่อมาทางวัดได้ ขยายเนื้อที่เพิ่มเติมอีก ๒๐๐ ตารางวา เพื่อสร้างกำแพงวัดด้านตะวันออกให้ได้แนวตรง ปัจจุบันจึงรวมเนื้อที่ของวัดเป็น ๕ เอเคอร์ (๑๒ ไร่)

วัดไทยพุทธคยา สร้างขึ้นอย่างมีระเบียบ เรียบร้อยและสวยงาม เห็นแล้วชวนให้เกิดความรื่นรมย์และสงบใจ สิ่งปลูกสร้างที่เป็นหลัก ภายในวัดในปัจจุบัน นอกจากพระอุโบสถซึ่งสร้างอย่างประณีตบรรจง สวยงามสง่า จำลองแบบพระอุโบสถวัดเบญจมบพิตรที่กรุงเทพมหานครแล้ว ก็มีกุฏิสงฆ์ ๑ หลัง และอาคารรับรอง ๑ หลัง ทั้งสองสร้างเหมือนกัน เป็นอาคารชั้นเดียวแบบบังกะโล มีหลังละ ๑๐ห้อง กับมีหอกลอง ๑ หอ หอระฆัง ๑ หอ และอาคารที่พักซึ่งให้ชื่อว่า ศาลากิตติขจรอีก ๑ หลัง ทั้งหมดที่กล่าวสร้างในแบบศิลปะไทยอันงดงาม

พระประธานประจำพระอุโบสถ องค์เดิมเป็นพระพุทธรูปขัดหล่อโดยกรมศิลปากร **ศาสตราจารย์ศิลป พีระศรี** เป็นผู้ปั้นแบบ ต่อมาเมื่อปี พ.ศ.๒๕๑๐ ทางวัดได้อัญเชิญพระพุทธชินราชจำลอง ขนาดใหญ่ หน้าตัก ๔ ศอก ๑ คืบ ๙ นิ้ว จากประเทศไทย ซึ่ง **ฯพณฯ จอมพลถนอม และท่านผู้หญิงจงกล กิตติขจร** เป็น

ผู้มีศรัทธาออกทุนทรัพย์สร้าง มาประดิษฐานเป็นพระประธานประจำพระอุโบสถแทน โดยได้อัญเชิญองค์เดิมไปประดิษฐาน ณ ห้องโถงใหญ่ของอาคารกุฎีสงฆ์ พระประธานองค์ปัจจุบันเป็นพระหล่อลงรักปิดทอง ได้รับพระราชทานนามจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวว่า **"พระพุทธธรรมิศร ชมพูทีปนิวัตสุโขทัย** ***... พระพุทธเจ้าผู้เป็นใหญ่ในธรรม กลับชมพูทวีปให้เกิดสุข"***

ด้านหน้าของวัดไทยพุทธคยา ติดกับถนนสายนอกที่เชื่อมคยากับพุทธคยา ถ้ามาจากคยาก็จะผ่านวัดไทยก่อน จากนั้นจึงไปยังบริเวณโพธิมณฑลที่ตรัสรู้ วัดตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ของบริเวณโพธิมณฑล ห่างกันประมาณเกือบครึ่งกิโลเมตร

ที่พุทธคยา วัดพุทธศาสนานอกจากวัดไทยเราแล้ว ก็มีวัดญี่ปุ่นซึ่งอยู่ทางด้านหลังของวัดไทย กับวัดจีน วัดบีร์ลาของอินเดีย วัดธิเบต สาขาสมาคมมหาโพธิหรือวัดลังกา และวัดพม่าอีกด้วย

ได้เวลาแล้วเราก็เตรียมตัวออก เข้าชมและนมัสการพระประธาน ในพระอุโบสถเสียก่อน แล้วจากนั้นก็ไปยังบริเวณโพธิมณฑลหรือเขตต้นพระศรีมหาโพธิที่ตรัสรู้ของพระพุทธองค์กันต่อไป

ไม่มีเวลาจะบรรยาย ณ โอกาสนี้ ถึงรายละเอียดต่าง ๆ ของสถานที่แต่ละจุดซึ่งเกี่ยวข้องกับพระพุทธองค์ ณ พุทธคยานี้ จึงขอเล่าแต่เพียงว่า อะไรบ้างที่มีอยู่และเราควรจักได้นมัสการ

หรือได้เห็นได้ชม

๑. ต้นพระศรีมหาโพธิ ณ จุดที่พระพุทธองค์ประทับตรัสรู้แล้วประทับเสวยวิมุตติสุขอยู่เป็นเวลา ๗ วัน ทรงพิจารณาปฏิจจสมุปบาท ทั้งโดยอนุโลมและปฏิโลม

๒. พระมหาวิหารหรือพระเจดีย์มหาโพธิ สูง ๑๗๐ ฟุต ใหญ่โตและงดงามด้วยพุทธศิลปะถือเสมือนเป็นสัญลักษณ์ของพุทธคยา อยู่ด้านตะวันออกติดกับต้นพระศรีมหาโพธิ

๓. วัชรอาสน์ แท่นหินเก่าแก่ แกะสลักสวยงาม ประดิษฐานอยู่ ณ โคนต้นพระศรีมหาโพธิ เป็นที่หมายจุดซึ่งพระพุทธองค์ประทับตรัสรู้

๔. อนิมมิสเจดีย์ เป็นที่หมายจุดซึ่งพระพุทธองค์เสด็จประทับยืนเพ่งต้นพระศรีมหาโพธิโดยมิได้ทรงกะพริบพระเนตรเป็นเวลา ๗ วัน ในสัปดาห์ที่ ๒ หลังจากตรัสรู้

๕. รัตนจงกรมเจดีย์ ที่หมายจุดซึ่งพระพุทธองค์เสด็จจงกรม กลับไปกลับมา ระหว่างต้นพระศรีมหาโพธิกับอนิมมิสเจดีย์เป็นเวลา ๗ วัน ในสัปดาห์ที่ ๓ หลังจากตรัสรู้

๖. รัตนฆรเจดีย์ หมายจุดที่พระพุทธองค์ประทับเสวยวิมุตติสุขอยู่เป็นเวลา ๗ วัน ในสัปดาห์ที่ ๔ แต่ตรัสรู้ ทรงพิจารณาพระอภิธรรมและมีพระฉัพพัณณรังสีแผ่ซ่านออกจากพระวรกาย

๗. แม่น้ำเนรัญชรา ที่พระพุทธองค์ได้เสด็จลงสรงชำระ

พระวรกาย ก่อนเสวยข้าวปายาส ซึ่งทรงได้รับจากนางสุชาดา ในวันที่จะทรงได้ตรัสรู้ และทรงลอยถาดทองคำที่นางสุชาดาใส่ข้าวปายาสถวาย

๘. บ้านนางสุชาดา เป็นเนินสูงมีซากสิ่งปลูกสร้างเก่าแก่ปรากฏอยู่ สันนิษฐานกันว่า เป็นที่ตั้งบ้านนางสุชาดาผู้ได้ถวายข้าวปายาสแด่พระพุทธองค์ในวันที่จะทรงได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า

๙. อชปาลนิโครธ ต้นไทรที่พระพุทะองค์ได้เสด็จมาประทับเสวยวิมุตติสุขอยู่เป็นเวลา ๗ วัน ในสัปดาห์ที่ ๕ หลังจากตรัสรู้และที่ซึ่งพระพุทธองค์ทรงตั้งพระหฤทัยในอันที่จะแสดงธรรมสั่งสอนมหาชน ปัจจุบันมีสถานที่ซึ่งเป็นที่ตั้งโบสถ์ฮินดูและมีต้นไทรอยู่ด้วย แต่มองเห็นได้ว่ามีซากปรักหักพังทับถมอยู่ เชื่อกันว่าเป็นที่ตั้งต้นอชปาลนิโครธที่กล่าวถึงในประวัติ

๑๐. สระมุจลินท์ ที่ตั้งของต้นมุจลินท์หรือไม้จิก ที่พระพุทธองค์ได้เสด็จมาประทับเสวยวิมุตติสุขอยู่เป็นเวลา ๗ วัน ในสัปดาห์ที่ ๖ หลังจากตรัสรู้ ที่ซึ่งตำนานกล่าวว่าตอนนั้นมีลมหนาวเย็นและฝนตกพรำ ตลอด ๗ วัน มุจลินทนาคราชได้มาวงขนดรอบพระกายของพระพุทธองค์ และแผ่พังพานใหญ่คลุมเหนือพระเศียร เพื่อป้องกันมิให้ลมฝน และความหนาวเย็นเบียดเบียนพระพุทธองค์ ซึ่งเราได้นำจินตนาการ มาสร้างเป็นพระพุทธรูปปางหนึ่ง เรียกกันว่า **พระนาคปรก** หรือ **พระ**

ปางนาคปรก

นอกจากนี้ก็ยังมีสถานที่ปลีกย่อยอื่น ๆ อีก ซึ่งต้องขอโทษที่จะไม่ระบุถึง รวมทั้งสำนักมหันต์หรือวัดฮินดู และพิพิธภัณฑสถานโบราณคดีแห่งพุทธคยาด้วย

คยาและ**พุทธคยา**ในสมัยที่พระพุทธองค์ตรัสรู้ เป็นที่ตั้งอาศรมของนักบวชชฎิลผู้มีชื่อเสียงสามพี่น้อง พร้อมด้วยบริวารจำนวนรวมหนึ่งพัน ทั้งหมดต่อมาได้ละทิ้งลัทธิเดิมยอมตนเป็นสาวกของพระพุทธองค์ ได้บรรพชาอุปสมบทแล้วสำเร็จเป็นพระอรหันต์ทุกท่าน พระพุทธองค์เสด็จจากคยาไปประกาศพระศาสนาที่กรุงราชคฤห์ โดยมีพระภิกษุปุราณชฎิลทั้งหมดนี้ติดตามเป็นบริวาร

เมื่อพูดถึงท่านปุราณชฎิล เรื่องก็เกี่ยวถึงสถานที่อันจัดได้ว่ามี ความสำคัญไม่น้อยอีกแห่งหนึ่ง คือ **คยาสีสะ** ซึ่งลงความเห็นกันว่าได้ แก่**เขาพรหมโยนี**ขณะนี้ แต่ก็มีบางท่านให้ความเห็นว่าน่าจะเป็นที่**โบสถ์วิษณุบาท**ของฮินดูในปัจจุบัน ซึ่งมีชื่อเรียกกันว่า **คยาสิระ**

ที่คยาสีสะนี้ พระพุทธองค์ทรงแสดง**อาทิตตปริยายสูตร**แก่เหล่าภิกษุปุราณชฎิล ซึ่งทั้งหมดได้สำเร็จเป็นพระอรหันต์เมื่อจบพระธรรมเทศนา และเมื่อพระเทวทัตทำสังฆเภท ได้ใช้อุบายหาพรรคพวก นำพระภิกษุบวชใหม่ ๕๐๐ รูปมาตั้งคณะแยกจากพระพุทธองค์อยู่ที่คยาสีสะนี้ ก่อนที่พระพุทธองค์จะทรงให้ท่าน**พระสารีบุตร**และ**พระมหาโมคคัลลานะ**มาเทศนา

อบรมชี้ทางผิดและถูกแล้วนำพระทั้งหมดนั้นกลับไป

ที่สุดท้ายซึ่งจะกล่าวถึงสำหรับคยาและพุทธคยานี้ คือ **ธุงเคศวรี** ที่เราเรียกกันแบบไทยและรู้จักกันแล้วแพร่หลายในชื่อว่า **ดงคศิริ** เป็น ถ้ำอยู่ที่เขา**ปราคโพธิ** กล่าวกันว่าเป็นที่ที่พระพุทธองค์ทรงบำเพ็ญทุกกรกิริยาก่อนที่จะได้ตรัสรู้ ที่นี้อยู่ค่อนข้างไกล การไปมา ก็ค่อนข้างจะลำบาก

การจะอยู่ดูคยาและพุทธคยาให้ทั่วถึง ต้องใช้เวลาอย่างน้อย ๒ วันเต็ม ถ้ามีเวลาน้อยก็เลือกชมตามแต่จะประสงค์ แต่จุดใหญ่ก็อยู่ที่**ต้นพระศรีมหาโพธิและพระมหาโพธิวิหาร**

โดยที่พระพุทธองค์ได้ทรงบรรลุ**พระอนุตตรสัมมาสัมโพธิญาณ** ถึงความเป็นพระพุทธะหรือพระสัพพัญญูที่พุทธคยานี้ จึงจัดว่าพุทธคยาเป็นที่ให้กำเนิดแก่พระพุทธะและแก่พระพุทธศาสนา หรือกล่าวอีกโวหารหนึ่งว่าเป็นที่เกิดแห่งพระพุทธรัตนะและพระธรรมรัตนะ สองในสามแห่งพระรัตนตรัยอันเป็นสรณะของพวกเราชาวพุทธทั้งหลาย

และมิใช่เฉพาะเป็นที่ให้กำเนิดแก่พระพุทธะและพระพุทธศาสนาดังกล่าวนี้เท่านั้น ต่อมาอีก ๙๐๐ ปีเศษ พุทธคยาก็ยังได้ให้กำเนิด แก่ผู้ประกาศธรรมของพระพุทธะที่ยิ่งใหญ่อีกผู้หนึ่งด้วย คือ **พระพุทธโฆษาจารย์** พระอรรถกถาจารย์ผู้ยิ่งใหญ่ ผู้ได้สร้างงาน อันมีค่าประมาณมิได้ไว้ให้แก่พระศาสนา งานของท่านนั้นนอกจากประมาณมิได้โดย คุณค่าแล้วก็ยังมากมายโดยปริมาณ อย่างที่ปราชญ์ปัจจุบันต่างกล่าวกันว่าแทบไม่

น่าเชื่อว่าจะมีบุคคลผู้ใดสามารถทำได้จนถึงขนาดนี้นั้นนั่นเทียว ท่านเกิดที่หมู่บ้านในบริเวณพุทธคยานี้

ท้ายสุด ขอให้ระยะทางจากคยาถึงจุดสำคัญ ๆ บางแห่งเพื่อประโยชน์แก่ผู้สนใจ แต่โปรดทราบด้วยว่าตัวเลขบอกระยะทางที่หนังสือต่าง ๆ ในอินเดียให้ไว้นั้นมีมากแห่งที่แตกต่างกันตัวเลขที่ให้นี้ได้มาภายหลังจากการตรวจสอบเทียบเคียงแล้ว...

กัลกัตตา รถไฟ ๔๕๘ กิโลเมตร รถยนต์ ๕๑๕ กิโลเมตร
ปัฏนะ รถไฟ ๙๒ กิโลเมตร รถยนต์ ๑๗๐ กิโลเมตร
พาราณสี รถไฟ ๒๒๐ กิโลเมตร รถยนต์ ๒๔๐ กิโลเมตร
เดลฮี รถไฟ ๙๘๗ กิโลเมตร รถยนต์ ๙๙๘ กิโลเมตร
บอมเบย์ รถไฟ ๑,๗๑๗ กิโลเมตร
ราชคฤห์ .... รถยนต์ ๖๗ กิโลเมตร
นาลันทา .... รถยนต์ ๘๐ กิโลเมตร
กุสินารา รถไฟ, รถยนต์ ๕๑๐ กิโลเมตร
(ผ่าน พาราณสี และโครักขปูร์)
ลุมพินี รถไฟ, รถยนต์ ๕๖๓ กิโลเมตร
(พาราณสี โครักขปูร์ เนาคาร์ห) ฯ

เป็นอันจบรายการนำเที่ยวคยาและพุทธคยาแต่เท่านี้ จากนี้จะได้นำไปเที่ยวราชคฤห์และนาลันทาต่อไป

เสร็จ ๑๐.๘.๒๕๑๖
มหาวิทยาลัยพาราณสี

รักอย่างไรให้ใจสบาย

เพราะรักจึงหวง เพราะรักจึงห่วง เพราะรักจึงจมสู่เหวลึก เพราะรักจึงผูกพัน เพราะรักจึงผูกมัด และขัดแย้งก็เพราะรัก เพราะรัก จึงอาลัย โศกเศร้า พิไรรำพัน ไม่สิ้นสุด เพราะหมดรัก จึงโกรธ เกลียด เคียดแค้นพยาบาท และกลายเป็นอาชญากร

คำว่า "รัก" คำนี้ ดูจะเป็นคำที่มีอานุภาพยิ่งใหญ่ ที่สรรพสัตว์ และมนุษย์ต่างใฝ่หา ดิ้นรนค้นคว้า และต้องการเป็นเจ้าของ ต้องการครอบครองยึดไว้เป็นสมบัติส่วนตัว ทั้ง ๆ ที่ยังไม่รู้ว่า สิ่งที่ตนกำลังหานั้นคืออะไรกันแน่ ได้ยินเพียงชื่อก็อยากลอง อยากได้ เหมือนเด็กต้องการตุ๊กตา

ความรัก ดูจะเป็นสิ่งมีชีวิตทุกชนิดถวิลหา บางครั้ง ถึงกับยอมเอาชีวิตเข้าแลก เพื่อให้ได้รักนั้นมา *ประสบการณ์ชีวิตบอกเราได้ตลอดเวลาว่า เพื่อรัก ไม่ว่ารักนั้นจะเป็นสุขหรือทุกข์ มนุษย์มักเอาชีวิตเข้าแลกเสมอ บางครั้ง ก็ได้รักมาสมปราถนา แต่บางคราก็สูญเปล่า และสิ้นหวัง เหลือเพียงรอยร้าวและบาดแผลหัวใจให้ทุกข์ระทม*

การแย่งชิงพื้นที่ความรัก จึงรุนแรงยิ่งกว่าการต่อสู้ใด ๆ ที่มนุษย์เคยต่อสู้กันไม่ว่าในสงครามอดีตหรือปัจจุบัน สงครามแบ่งแยกดินแดน หรือสงครามแย่งชิงประชาชนไหนเล่าจะโหดร้ายรุนแรงเท่ากับสงครามแย่งชิงความรัก...สิ่งที่ปราศจากตัวตน แต่มีอานุภาพยิ่งกว่าระเบิดปรมาณู

การบาดเจ็บจากศึกสงคราม อาจเยียวยาบาดแผลได้ง่าย แต่แผลใจที่เกิดจากความผิดหวังในรัก สุดยากจะเยียวยา สงครามทั่วไป อาจทำได้เพียงแขนขานักรบพิการ แต่สงครามความรัก ทำให้ใจพิการ

สมรภูมิรบทั่วไป มองเห็นข้าศึกอยู่ตรงข้ามตัวเรา แต่สงครามรักเป็นสงครามใจ สงครามอารมณ์ สงครามความรู้สึกที่ฝังตัวอยู่ในหัวใจของเราเอง มนุษย์ผู้ยอมเดินเข้าสู่สมรภูมิรักเหมือนทหารในสมรภูมิรบ ทว่าเขาจะต้องต่อสู้กับตัวเองอารมณ์ ความคิดให้ได้ มิใช่คนอื่น เขาจะต้องเอาชนะความเกรี้ยวกราดของอารมณ์ ภายในใจของตัวเองก่อน มิฉะนั้น จะต้องพ่ายทุกกระบวนท่า ไม่ว่าเขาจะเอาชนะใครต่อใครมากมาย แต่ถ้าเขาพ่ายตนเองเสียแล้ว ชื่อว่าพ่ายทุกสิ่งทุกอย่าง

เป็นเรื่องน่าคิดว่า การได้ความรักมา ดูเหมือนจะมีความสุข แต่กลับระคนทุกข์ปนเศร้าทุกครั้งไป ยังไม่ต้องพูดถึงกับการที่ต้องพลัดพรากจากกันไปในภายหลัง การพลัดพรากสิ่งที่เราไม่รัก หรือคนที่เราไม่รัก อาจรู้สึกธรรมดา แต่กับคนหรือสิ่งที่เรารักมาก ผูกพันมาก จะปวดร้าวใจยวดยิ่ง

มีสิ่งใดบ้างเล่าที่มนุษย์ได้มาแล้วจะไม่หลุดมือไป มีบ้างไหมสิ่งที่เราได้มาจะไม่มีการเปลี่ยนแปลง นับประสาอะไรกับสิ่งที่ได้มาภายหลังจากตัวชีวิต แม้ตัวชีวิตแท้ ๆ ที่เราคิดว่าเป็นตัวตนของเรา วันหนึ่งเราต้องวางทิ้งไปนี่เป็นสัจธรรมที่ท้าทายภูมิปัญญาของมนุษย์ยิ่งนัก

มนุษย์เราถูกความรู้สึกของใจกล่อมให้หลงกับคำว่ารักมานมนาน มนุษย์คิดว่าเมื่อมีรักแล้วก็จะมีสุข เมื่อมีรักก็จะสมปรารถนา เมื่อมีรัก ไม่ว่าจะแอบรักเขาหรือรู้ว่ามีใครเขาแอบรักเรา หรือรักกันตรง ๆ ก็จะทำให้ชีวิตสมบูรณ์

ดูเหมือนจะคิดกันว่า ความรักคืออุปกรณ์สำคัญที่จะสามารถอุดรอยรั่วทางความรู้สึกของคนและสัตว์ทุกประเภทได้

เขาคิดว่า การได้รักใคร หรือหากได้เป็นที่รักของใครแล้วชีวิตคงจะมีความสุขมาก เพราะได้เป็นบุคคลพิเศษ ก็เพราะโลกสมมติกันมานานแล้วว่า ความรักคือสวรรค์ของชีวิต เนื่องจากอารมณ์รักวาบหวิวเบาสบาย เป็นเหมือนคนปวดหัวได้ยาพารา เป็นการเสี่ยงภัยเหมือนไต่หน้าผาที่สูงชัน ถึงจะมองเห็นอะไรได้ไกลสุดลูกหูลูกตา เพลิดเพลิน แต่ถ้าพลาดพลัดตก ก็เจ็บหนัก

ความรักเป็นอารมณ์เหนือความเป็นจริง เหมือนคนกินยาอี ยาบ้า ยาเหล่านี้ จะทำให้เขาหลุดไปจากโลกแห่งความเป็นจริง เพลิดเพลินเพราะฤทธิ์ยา เมื่อยาหมดฤทธิ์ ก็เหมือนรักที่หมดรส ปัญหาที่มนุษย์ต้องขบคิดคือยาแก้โรครักที่มักกลายเป็นโรคร้าย ปวดหัวธรรมดายังมียาพาราแก้ได้ แต่ปวดหัวใจจะทำกันอย่างไรนี่คือปัญหาที่เกิดแก่คนทุกเพศทุกวัย ไม่เฉพาะแต่วัยรุ่นเป็นปัญหาที่เกิดมาประจำโลก เป็นอารมณ์ที่คนใหม่อยากลอง คนเก่าอยากหลุดไปให้พ้นไกล ๆ หรือที่โบราณ

พูดว่า คนในอยากออก คนนอกอยากเข้า

โดยธรรมชาติ เราคิดว่า การที่มีคนมารักเรา และเราได้รักตอบ หรือการที่เรารักเขา และเขารักเราตอบนั้น เป็นบุญของชีวิต เพราะจะทำ ให้มีความสุขทั้งสองฝ่าย ความคิดนี้ถูกต้อง แต่ความเปลี่ยนแปลงทาง อารมณ์ของมนุษย์พลิกผันมาก อารมณ์รักเป็นอารมณ์ที่ต้องต่อรองกันตลอดเวลาต้องดูแลควบคุมเอาใจใส่อย่างพิถีพิถัน

ความหึงหวงทวงความเป็นเจ้าของ แอบซ่อนอยู่ในคนทุกคนที่ใฝ่คิดรัก ทุกครั้งที่เราคิดว่าเรารักเขา จึงหมายถึงการจับจองเป็นเจ้าของคนนั้น เขาลืมนึกไปว่าการแสดงความเป็นเจ้าของนั้นเป็นเรื่องใหญ่ ของบางอย่างอาจมีคนมากกว่าหนึ่งต้องการเป็นเจ้าของ คนจึงสมหวังบ้างผิดหวังบ้างกับสิ่งที่แสดงความเป็นเจ้าของนั้น มีไม่น้อยที่ไม่มีใครตอบรับรักกลับมาเลย และนี่คือปัญหาใหญ่ของมนุษย์ที่ตั้งความหวังแต่ไม่สมหวัง

ทุกครั้งที่เราฝากความหวังไว้กับใคร เราก็มักคิดว่าเขาคือผู้จะทำให้เราสมหวัง แต่บางทีตัวผู้นั้นก็ยังไม่สมหวังในชีวิต การฝากความหวังไว้กับคนที่ไม่สมหวัง จะผิดหวังยิ่งกว่าเขา

มีไม่น้อยที่ไม่รักแต่หนีไม่ได้ นี่ก็ยิ่งเป็นทุกข์หนัก มนุษย์ลืมคิดไปว่า ทุกครั้งที่เริ่มรัก หรือเริ่มถูกรัก นั่นคือการเริ่มถูกรัด การถูกรัก บางครั้งจึงไม่ต่างจากการถูกรัดจนหายใจไม่ออก การผูกมัด แตกต่างจากการผูกพันสิ้นเชิง

ความรัก แตกต่างจากความใคร่ เพราะเมตตา กับราคะ เป็นอารมณ์คนละอย่าง มนุษย์แสวงหาความรัก แต่น่าประหลาด ที่ได้ความใคร่กลับมาแทนทุกครั้ง สุดท้ายจึงให้ความหมาย ความใคร่เป็นความรัก ความรักอยู่ที่ใจ ส่วนความใคร่เกิดทางกาย

เพราะเข้าใจผิดอย่างนี้ ทุกขณะที่ถูกรัก เราจึงถูกรัดที่คอทันที การถูกรักจึงเป็นเสมือนหนึ่งก้าวเท้าเข้าสู่กรงขัง เป็นกรงขังทางความคิดที่พยายามจะแปรนามธรรม ให้เป็นรูปธรรม

ทำไมจึงพูดเช่นนี้ **เพราะเมื่อรักหรือถูกรัก ความคิดของท่านจะถูกตีกรอบทันที ความรู้สึกทางอารมณ์จะถูกผูกมัดไว้ ณ ที่เดียว คนเดียว สิ่งเดียว** สุดท้ายก็มักเป็นลุ่มหลง หึงหวง ทวงสิทธิ์ ริษยา อิจฉา ไม่ไว้ใจกัน สุดท้ายความระแวง สงสัย ก็ตามมา เป็นความหลงที่วกวนหาเงื่อนงำไม่พบ

เมื่อหลง มนุษย์ก็เริ่มขาดสติ เมื่อขาดสติ ก็เริ่มขาดเหตุผล เมื่อขาดเหตุผลก็จะหาเหตุผลเข้าข้างตนเอง เมื่อเห็นตนเองเป็นใหญ่ ความเห็นแก่ตัวก็เกิด สุดท้ายก็มักจะมองต่างมุมกันตลอดเวลา เธอว่าเหนือ ฉันต้องว่าได้ ถ้าเธอบอกถูก ฉันต้องแย้งว่าผิด แม้จะมีเหตุผลใดก็ตาม

จากที่เคยมองตามความเป็นจริง ก็มองตามที่ถูกกำหนดอารมณ์ รักที่มนุษย์สร้างขึ้น ได้กำหนดให้มนุษย์อยู่ในกรงขัง และเริ่มคิดแบบฝืน ความรู้สึกเดิม ๆ ของตนเองทุกครั้งไป และสุดท้าย ทุกคนก็ต้องดิ้นรน แสวงหาทางออกจากกรงขังนั้นให้

ได้ บางคน ก็อาจพบกรงหลายชั้น ออกจากชั้นใน ก็มาเจอชั้นนอกและชั้นนอกต่อไปอีก เพราะกรงชีวิต ลิขิตด้วยโมหะมาตลอดเวลา

บางคนก็พบทาง บางคนก็มืดบอด บางที พอจะพบทางออก ก็ต้องเริ่มต้นเดินเข้ากรงขังความคิดใหม่อีก

เพราะมนุษย์ทุกยุคทุกสมัย สัตว์ทุกชนิดทุกประเภท คิดว่าความรักเป็นสิ่งยิ่งใหญ่ ความรักเป็นสิ่งที่มีพลังมหึมา ความรักเป็นที่สุดแห่งความปรารถนาเช่นนี้จึงต่างทุ่มเทชีวิต เพื่อแลกกับรัก ที่สังเวยรักด้วยชีวิตก็มีให้เห็นดาดดื่น

ความรัก เป็นเรื่องแปลกประหลาด ยิ่งมนุษย์แสวงหา ก็ยิ่งห่างไกลออกไป ยิ่งเรียกร้องเขายิ่งหมดหวัง ยิ่งทวง ยิ่งหาย ยิ่งครอบครอง ยิ่งสลัดเราออกไป *ความรัก เป็นสิ่งอาถรรพณ์ เป็นสิ่งมหัศจรรย์อันดับหนึ่งที่โลกยังไม่เคยอธิบายความหมายที่แท้จริงได้* ความรัก ได้แปลงกาย แสดงอานุภาพต่อโลกหลากหลายรูปแบบจนกระทั่งไม่รู้ว่าจะจำกัดความว่าอย่างไร

ความรักจึงไม่ต่างอะไรกับภาพเขียน ซึ่งขึ้นอยู่กับจินตนาการของจิตรกรเอกจะใส่ภาพลงบนกระดาษ เหมือนกับนวนิยายที่ขึ้นอยู่กับ จินตกวี นักประพันธ์ ความรักไม่ต่างอะไรกับนกป่า ถ้าเราเฝ้าจับ ก็จะบินหนี แต่ถ้าเราให้อาหารตามธรรมชาติกระทั่งคุ้นเคย เขาก็จะวิ่งมาหาเราเอง

ความรักเป็นเสรีภาพทางความคิด แต่ที่มนุษย์มีความผิด

คือนำ เสรีภาพทางความคิด มาเป็นเสรีภาพทางรูปธรรม ความรักเป็นเรื่อง ของนามธรรมที่ไร้รูปลักษณ์ อยู่ในจินตนาการของปัจเจกชน แต่ความผิดมหันต์ของมนุษย์ อยู่ที่พยายามนำนามธรรมมาปั้นแต่งให้เป็นรูปธรรม เมื่อเกิดรูป ก็เกิดความขัดแย้งและแย่งชิง ความงามของคน ๆ หนึ่ง อาจเป็นความขี้เหร่ของอีกคน ความดีของสังคมหนึ่ง อาจเป็นบทบัญญัติที่สังคมหนึ่งยอมรับไม่ได้

เพราะมนุษย์เปลี่ยนแปลงนามธรรมให้เป็นรูปธรรม ความรักจึงถูกวาง ความสำคัญไปที่ความใคร่ ความรักเปลี่ยนเป็นความใคร่ ทำให้นามธรรม เปลี่ยนเป็นรูปธรรม เมื่อเป็นรูปธรรมก็เดินเข้าหากฎแห่งไตรลักษณ์ คืออนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ทันที

ความงามที่เป็นความคิด หากเป็นเพียงจินตนาการ ก็ไม่มีใคร จะตำหนิใคร แต่ที่เกิดความขัดแย้งว่างามหรือไม่งาม ก็เพราะสัตว์โลกได้จินตนาการอันงดงามนั้นมาปั้นเป็นตัวตน

เมื่อมนุษย์มีความชอบความชังแตกต่างกันความงามของคนหนึ่ง จึงอาจมิใช่ความงามของอีกคน ถ้าเป็นเพียงจินตนาการความงาม จะเป็นของสากล ไม่ต้องรอคอยคำอธิบายด้วยวาจากิริยา ท่าทาง รูปลักษณ์ใด ๆ ทั้งสิ้น

ความรัก มิใช่วัตถุสิ่งของ แต่ความรักเป็นอารมณ์ของใจ ความรัก มิใช่สิ่งสัมผัสด้วยมือ แต่ความรักใช้ใจสัมผัสใจ

ความละเอียดของรัก ต้องรอคอยจิตใจที่ละเอียดมารับ

สัมผัส ภาษากิริยาของมนุษย์อาจเป็นสิ่งหยาบกระด้างเกินไป ที่จะบรรยายหรือขยายความของคำว่ารัก

ความรัก เป็นสิ่งที่ไม่มีคำบรรยาย แต่น่าอัศจรรย์กับความพยายามของมนุษย์ที่ทุกชาติ ทุกภาษา ตะเกียกตะกาย หาภาษามาบรรยายจินตนาการนั้น

เนื่องจากความสามารถทางภาษาไม่พอ หรือไม่มี ภาษาใดในโลกจะบรรยายความหมายแห่งรักที่เป็นอารมณ์ของใจได้ ความผิดพลาดจึงเกิดขึ้นครั้งแล้วครั้งเล่า และเป็นความผิดพลาดที่สร้างภพสร้างชาติตลอดเวลา

จากชีวิต สู่ชีวิต จากอดีต สู่ปัจจุบัน สู่อนาคต แล้วก็หมุนกลับมาเป็นสังสารวัฏแห่งวงจรกิเลส กรรม วิบาก ซึ่งมีราคะ โลภะ โทสะ โมหะ เป็นตัวเพาะเชื้อ

ทำไมหรือจึงผิดพลาด ก็เพราะมีคนจำนวนไม่น้อยพยายามจะดำเนินชีวิตรักตามที่กำหนดกันขึ้นมาด้วยภาษา ในที่สุดก็ล้มเหลวและเกิดความขัดแย้งในตัวเอง ความไม่สมหวังจึงเกิดขึ้น

เขาอาจลืมไปว่า ความรักเป็นภาษาใจ เป็นเรื่องของจินตนาการ มิใช่เรื่องที่นำลงมาสู่โลกแห่งความเป็นจริง ที่เราเห็นรักอมตะ ล้วนแต่เป็นรักที่มิได้อยู่ในโลกแห่งความเป็นจริงของรูปธรรมทั้งสิ้น

ถามว่ารักไม่สมหวังคืออะไร คำตอบคือ รักที่หวังผลใน

การครอบครอง รักที่หวังผลในการผูกมัด รักที่แสดงความเป็นเจ้าของ รักที่แสดงออกมาเป็นความใคร่ เป็นกาม เป็นราคะ มิใช่รัก แบบเมตตา

น่าคิดว่า เมื่อมนุษย์นำจินตนาการมาเป็นความจริง มนุษย์จะมีสมหวังและผิดหวังในอารมณ์รัก น่าคิดว่า ทุกครั้งที่มนุษย์แสวงหาความรัก กลับไปพบแต่ความใคร่ เพราะคิดว่า ความใคร่คือสัญลักษณ์ของความรัก ความใคร่คือตัวตนอันแท้จริงของความรัก มนุษย์จึงผิดหวังเพราะรัก มนุษย์ต้องทำความเข้าใจให้ถูกต้อง ต้องสร้างสัมมาทิฐิต่อคำว่ารัก ให้มองเห็นรักเป็นเมตตา มิใช่ราคะ เมตตาเป็นอารมณ์เย็น แต่ราคะเป็นอารมณ์ร้อน เมตตา เป็นรักที่ไร้การผูกรัด แต่ราคะเป็นรักที่เจือใคร่

ความใคร่ คือ บ่วงชีวิต ความใคร่คือเครื่องผูกมัดมือมนุษย์ไว้ เมื่อมนุษย์คิดว่าความรักกับความใคร่เป็นสิ่งเดียวกัน เป็นอันเดียวกันเสียแล้ว ปัญหาในการแสวงหาจึงเกิดตามมาไม่สิ้นสุด เพราะแก้ปัญหาไม่ถูกจุด ปัญญาที่จะตามแก้ปัญหาจึงมืดมิด เพราะยิ่งแก้ปัญหา ก็ยิ่งเกิดปัญหา เพราะมนุษย์ใช้ปัญหามาแก้ปัญหา เพียงแต่คิดว่าตนเองใช้ปัญญา ซึ่งความจริงไม่ใช่การพยายามแก้ปัญหาจึงเป็นการสร้างปัญหาใหม่ตามมาทุกครั้งไป

ในความเป็นจริง ความรักเกิดที่ใจ แต่ความใคร่เกิดที่กาย ความรัก เป็นอารมณ์ของใจ ความใคร่เป็นอารมณ์ของกาย กาย วาจา มีระบบ ระเบียบ กฎเกณฑ์บังคับด้วยคนอื่น หรือ

สังคม แต่ใจล้วน ๆ มีเสรีภาพทางความคิด ต้องดูแลตนเองนี่แหละคือข้อที่พระพุทธองค์ ตรัสสอนว่า ตนเป็นที่พึ่งของตน ตนเป็นคติของตนจึงเตือนตนด้วยตน

ถูกผิดดีชั่วตนเองเป็นผู้วินิจฉัย ไม่ต้องรอคอยให้ใครฟ้องร้อง พิพากษา ตัดสิน ลงโทษ ถ้าจะติดคุก ก็ติดคุกความคิด ซึ่งจะต้องหาทาง ออกด้วยสติปัญญา คือ วิธีคิดที่แยบคาย คุกความคิดติดได้แม้จะอยู่ในคฤหาสถ์หลังงาม แต่คุกทางกายมีเรือนจำจริงให้นอน เรือนจำใจ อาจเป็นเคหสถานอันตระการตา ที่คนบางพวก คิดว่าเป็นสวรรค์ ขณะที่ผู้อยู่กลับคิดว่าเป็นนรกอันโหดร้าย สิ่งเหล่านี้ ล้วนแต่เป็นอารมณ์ของใจและวิธีคิดทั้งสิ้น

ความจริงศีลธรรมของใจก็มีไม่ต่างจากศีลธรรมของกาย ศีลธรรมของความคิดก็มีเหมือนศีลธรรมของกาย ไม่มีอะไรต่างกัน เพียงแต่เมื่อคิดอย่างเดียวไม่ได้กระทำผิด ก็เป็นความผิดเฉพาะตัวไป ซึ่งเป็นความผิดที่ละเอียดกว่า กรุ่นทุกข์มากกว่า แต่เมื่อใดลงมือทำ พูดออกมาปัญหาทางสังคมก็จะเกิดขึ้น ถูกหรือผิด กลับอยู่ที่การตัดสินของคนอื่นเป็นหลัก มิใช่ที่ตัวเราคนเดียว

โลกแห่งความคิด เป็นใหญ่ที่สุด เราสามารถเป็นนายหรือเลือกเป็นทาสในตัวเราเองได้ในขณะคิด

ความรักเป็นโลกแห่งความคิด ถ้าไม่ต้องการถูกผิดออกมาข้างนอก เราอาจคิดไว้เพียงในใจ ความรักเป็นโลกแห่ง

จินตนาการ หากปรารถนาแรงดลบันดาลอย่าดึงจินตนาการมาสู่ความจริง

ความรักเปรียบเสมือนปลากับน้ำ คนไม่น้อยที่รักปลาด้วยวิธีนำปลาขึ้นจากน้ำ คนไม่น้อยต้องการความสุขในจินตนาการ แต่พยายามทำจินตนาการของตนให้เกิดขึ้นในโลกแห่งความเป็นจริง สุดท้ายสิ่งที่ปรากฏ จึงหนีไม่พ้นกฎแห่งธรรมชาติที่ชื่ออนิจจัง ทุกขัง อนัตตา

ด้วยเหตุนี้ มนุษย์จึงเป็นทุกข์เพราะรัก

ยุวชนกับความรัก

ยุวชนขาดอุดมการณ์ ก็เหมือนรัฐบาลขาดนโยบาย

ยุวชนคือกำลังของชาติ ยุวชนคือรากแก้วของแผ่นดิน ยุวชนทุพพลภาพก็เหมือนรากแก้วของต้นไม้ถูกหนอนชอนไช ชาติและแผ่นดินก็ไร้ความมั่นคงชนชาติใดไร้ยุวชนคนดีจะไม่มีราศีในการสร้างชาติ การพัฒนาประเทศต้องเริ่มต้นที่แผนพัฒนาคลื่นลูกใหม่คือยุวชนให้มีดีมีเก่ง มีอุดมการณ์ชัดเจนต่อเนื่องกัน ๓๐ ปีล่วงหน้า

ข้าพเจ้าเป็นห่วงยุวชนยุคปัจจุบันที่มองเห็นเรื่องส่วนตัวมากจนกระทั่งลืม เรื่องอุดมคติเพื่อส่วนรวม *ยุวชนเป็นลูกของพ่อแม่ก็จริง แต่ขณะเดียวกันก็เป็นลูกของแผ่นดินแม่ด้วย การทำให้ตนและวงศ์ตระกูลร่ำรวย รุ่งเรือง อยู่ได้อย่างมั่นคงเท่านั้นไม่พอ เราต้องช่วยกันทำประเทศชาติบ้านเมืองให้รุ่งเรืองร่ำรวย และอยู่ได้ด้วย*

เราไม่อาจอยู่ได้เพียงลำพัง เราจึงต้องมีอุดมการณ์ร่วมกัน คิดร่วมกัน มีเป้าหมายเดียวกันนั่นคือ แทนคุณแผ่นดินเกิดไปพร้อม ๆ กัน เมื่อชาติบ้านเมืองอยู่ได้ตัวเราและวงศ์สกุลก็อยู่ได้ ถ้าชาติบ้านเมืองอยู่ไม่ได้ ถ้าเราจะรุ่งเรืองร่ำรวยเพียงใดก็อยู่ไม่ได้ ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นแก่เยาวชนเวลานี้คือ การได้รับตัวอย่างที่ไม่ดี จากผู้ใหญ่บางกลุ่มที่เอาแต่มองประโยชน์ตนบนประโยชน์ของชาติบ้านเมืองและมักคิดว่าตัวอยู่ได้ก็พอ

ชาติบ้านเมืองจะเป็นอย่างไรไม่สำคัญ จึงเริ่มเอาอย่าง อุดมคติเพื่อชาติหายไป ประโยชน์ตนเริ่มก้าวมาแทนที่ประโยชน์ชาติ พวกเขาจึงเริ่มทำมาหากำไรกับประเทศชาติ โดยลืมคิดทดแทนคุณแผ่นดิน

โรคระบาดเหล่านี้ กำลังแพร่หลายไปในสังคมไทย ทำให้ยุวชนเร่งเรียนเพื่อร่ำรวย ช่วยเพื่อหวังผลตอบแทนที่มากกว่า ไม่มีอุดมการณ์เพื่อส่วนรวม แม้การบริหารชาติบ้านเมืองก็หว่านพืชหวังผลตลอดเวลา ทำให้พัฒนาชาติได้ไม่ต่อเนื่อง ทำให้คนในชาติขาดตัวอย่างที่ดี ขาดสำนึกดีที่เป็นอุดมคติเพื่อชาติ คิดเสียว่าคนอื่นยังทำได้ เราจะเฉยอยู่ไปไย *การไม่ยอมคดโกงกลับเป็นคนโง่ โกงแล้วรวยดีกว่าซื่อสัตย์แล้วยากจน จึงคิดกันว่าทำไมเราจะต้องอยู่เฉย ๆ ให้ยากจน เมื่อตัวอย่างมีให้เห็นมากมาย ความคิดหรือทัศนคติผิด ๆ เหล่านี้เริ่มครอบงำความคิดของยุวชนนี้เป็นอย่างมาก กระทั่งมองเห็นกงจักรเป็นดอกบัวไป*

การเรียน การสร้างชีวิตของพวกเรา เมื่อขาดตัวอย่างดี ๆ ที่ชัดเจนในด้านศีลธรรม จริยธรรมและคุณธรรม เริ่มทำให้ยุวชนของชาติมองเห็นการมีเงินมากว่าเป็นความถูกต้องทั้งหมด เพราะเงินเท่านั้นที่จะทำให้ตนมีเกียรติ มียศ มีตำแหน่ง มีสถานะทางสังคมที่สูงขึ้น ฉะนั้น จึงต้องเร่งหาเงินไว้มาก ๆ ไม่ว่าจะได้มาด้วยวิธีใด เป็นเงินประเภทไหนก็ไม่สำคัญ การมีเงินสำคัญกว่าวิธีการได้เงินมาจึงเริ่มแสวงหาโดยไม่คำนึงความถูกต้อง

ชอบธรรมใด ๆ ดังจะเห็นว่า ยุวชนยุคนี้เริ่มมองเห็นทุจริตเป็นเรื่องธรรมดา แม้ยุวชนหญิงวัยหนุ่มสาว ก็ไม่รักนวลสงวนตัว ทำทุจริตกับเรือนร่างของตนเอง เพราะมองราคาของเงินมากกว่าคุณค่าภายในตัว ความรักจึงไม่มีในหัวใจของยุวชนยุคใหม่ เพียงความใคร่ชั่ววูบเท่านั้นที่ปรากฏชัดเพียงความกระหายอยาก ที่ต้องการตอบสนองความต้องการของตนเองเท่านั้นเป็นเครื่องยึดเหนี่ยว

ข้าพเจ้าอาจพูดแรงเกินไป แต่ก็ไม่ได้เหมารวมทั้งหมด เพียง ต้องการเตือนสติทั้งยุวชนและพ่อแม่ผู้ปกครอง ผู้ให้วิชาความรู้ว่า อย่าลืมความเป็นมนุษย์ในลูก อย่าลืมความเป็นมนุษย์ในศิษย์ของท่าน อย่าลืมความเป็นสมบัติของแผ่นดินในพลเมืองของชาติ **อย่าลืมว่ายุวชน คือความหวังของชาติ คือ รากแก้วของแผ่นดิน**สถาบันการศึกษาที่ตั้งขึ้นมาก็เพื่อสร้างยุวชนให้ช่วยกันสร้างยุวชาติ มิใช่ปล่อยให้เขาก้าวเดินไปตามยถากรรม หรือปล่อยให้กระแสสังคมพัดพาไปประหนึ่งยุวชนเป็นเศษสวะท่อนหนึ่งที่ล่องลอยในลำน้ำ

ข้าพเจ้าอดสงสารไม่ได้ทุกครั้งที่เห็นข่าวยุวชนถูกทำร้ายทั้งทางกายและทางใจ ถูกกล่าวหาว่าเป็นอย่างนั้นอย่างนี้ เช่น มั่วสุม ติดยาเสพติด ท้องในวัยเรียน ติดเอดส์ ขาดอุดมการณ์ เห็นแก่ตัว หลงวัตถุ ไม่ว่าเสียงนั้นจะเกิดจากการวิจารณ์หรือการวิจัย ก็กระเทือนใจข้าพเจ้าเสมอ ทำให้คิดว่า หรือชาติบ้านเมืองของเราจะเสียหลักการเสียศูนย์รวมไปเสียแล้ว เพราะความ

หวังของข้าพเจ้าที่มีต่อชาติบ้านเมือง มีที่หวังแห่งเดียว คือหวังจากคุณภาพของยุวชนเท่านั้นไม่มีที่อื่นเลย พวกเราจึงต้องกลับมาดูที่คนรุ่นใหม่ว่า เวลานี้พวกเรากำลังเอาอะไรใส่ในสมองของเด็ก กำลังป้อนอะไรไว้ในจิต เขาคิดเขาทำอย่างไรในวันนี้ วันข้างหน้าก็จะเกิดผลต่อตนและสังคมกว้างโดยไม่ต้องสงสัย ยิ่งถ้าเขาก้าวเข้าไปบริหารประเทศชาติบ้านเมืองและกำงบประมาณก้อนใหญ่ กำหนดนโยบายบริหารประเทศด้วยแล้ว ยิ่งมีความสำคัญมาก หากใจเขาขาดความรักในอุดมคติต่อชาติ กลายเป็นยุวชนไร้อุดมการณ์เพื่อบ้านเมืองตั้งแต่เล็กเสียแล้ว เขาก็อาจนำพาประเทศชาติให้ล่มจมได้ง่าย ๆ เมื่อโตขึ้น **มนุษย์เรานั้น สำคัญที่ตอนเด็กว่าเขาถูกฝึกให้คิดอย่างไร เมื่อฝึกให้เขาทำอะไรบ่อย ๆ โตขึ้นเขาก็จะคิดจะทำสิ่งนั้นให้คิดอย่างไร เมื่อฝึกให้เขาทำอะไรบ่อย ๆ โตขึ้นเขาก็จะคิดจะทำสิ่งนั้นได้อย่างช่ำชอง** ถ้าถูกฝึกให้ไร้ศีลธรรมจรรยามารยาทตั้งแต่เล็ก โตขึ้นก็จะเป็นคนเช่นนั้น เมื่อถึงเวลานั้นน้ำตาของใครจะเช็ดหัวเข่า ถ้าไม่ใช่น้ำตาของพ่อแม่และแผ่นดิน เพราะเขามิใช่เพียงเป็นลูกของท่านเท่านั้น หากเขายังเป็นลูกของแผ่นดินอีกด้วย

สังคมต้องทบทวนบทบาทชะตากรรมของชาติใหม่ ยุวชนจึงต้องกลับไปคิดทบทวนบทบาทของตัวเองให้ได้ว่า **อุดมคติของการเรียนคืออะไร ใช้ชีวิต เพื่ออะไร เราได้ทำอะไรเพื่อตนเพื่อคนอื่นบ้าง จะต้องมาทำความเข้าใจให้ได้ว่า คำว่า "ส่วนรวม" คำว่า "เสียสละเพื่อส่วนรวม" นั้น เราเข้าใจมากน้อยเพียงไร มิฉะนั้นการศึกษา ก็จะเป็นเพียงปลอกคอ ที่**

เป็นเครื่องประดับเก๋ ๆ ให้กับตัวตนเอง ทำให้ตนเป็นคนมีเกียรติในสังคมเท่านั้น การศึกษาที่เป็นแก่นแท้ซึ่งสามารถยกระดับจิตใจของมวลมนุษย์ชาติก็จะสูญหายไปทันที สถาบันการศึกษาก็คงผลิตได้เพียงมนุษย์เศรษฐกิจที่ปราศจากอุดมคติเพื่อชาติบ้านเมือง การเสียสละที่แสดงออกก็ทำให้เฉพาะเวลาต้องการผลประโยชน์ที่มากกว่าเท่านั้น

ข้าพเจ้าต้องขอ อภัยที่บทความของข้าพเจ้าอาจไม่ตรงกับหัวข้อ แต่ความรักที่ข้าพเจ้าพูดถึงนี้มิใช่ความรักเรื่องเพศเสียแล้ว เพราะนั่นดูเป็นเรื่องส่วนตัวจนเกินไป และใคร ๆ ก็พูดกันอยู่แล้ว และพูดได้ดีกว่าข้าพเจ้าจะพูด แต่ที่ข้าพเจ้ามุ่งหมายอยากจะพูดตรงนี้ก็คือ บัณฑิตอุดมคติต้องเกิดขึ้น ยุวชนอุดมคติต้องเกิดขึ้นพวกเราต้องช่วยกันเพาะเมล็ดพันธุ์ยุวชนอุดมคติรุ่นใหม่ให้เกิดขึ้นในแผ่นดิน

เราจะปล่อยให้ชาติบ้านเมืองของเราก้าวเดินไปอย่างไร้ทิศทาง ต่อไปไม่ได้ต้องการให้ชาติเดินไปทิศทางใด ต้องวางแผนสร้างยุวชนยุคตั้งแต่วันนี้ เราบ่นมานานแล้วและเราก็กล่าวหาว่ายุวชนมามากพอแล้ว แม้ยุวชนเองก็คงเบื่อที่จะฟัง จึงถึงเวลาที่เราทุกคนจะต้องร่วมมือกัน *สื่อทุกชนิดต้องยกย่องยุวชนคนดีให้มาก ต้องใช้พลังบวกสร้างชาติคือ เราต้องนำคนดีมาอวดแม้เขาจะเป็นเพียงตาสีตาสาในชนบท ต้องนำออกมาบอกกล่าวว่าเขาดีอย่างไร* เด็กหญิงตัวน้อยแต่ถ้าเป็นคนดีมีอุดมคติ อุดมการณ์ก็คงได้รับการยกย่อง เราทุกคนไม่ว่าจะอยู่ใน สถานะใด

ในสังคม จะต้องระดมแสวงหาคนดีให้มากต้องร่วมใจกันโหมกระหน่ำ สร้างพลังบวกให้มากไว้ เพราะพลังบวกสร้างชาติ ส่วนพลังลบทำลายชาติ

การจะให้ยุวชนเป็นอย่างไร ต้องกำหนดที่เงื่อนไขของสังคม สังคมคือ ผู้กำหนดชะตากรรมของยุวชน ไม่อยากให้เด็กไปเที่ยวกลางคืน ต้องดูว่าจะแก้ไขที่เด็กหรือสถานท่องเที่ยวกันแน่ เราพูดกันมานาน กระทั่งเกิดความสับสนในการแก้ปัญหา แม้มีผู้ยื่นมือมาทำงานที่ทำกันเป็นไฟไหม้ฟาง ชาติบ้านเมืองยุวชนของเรามิใช่สิ่งต้องนำมาลองผิดลองถูก

เราทำกันประเดี๋ยวเดียว แล้วก็ปล่อยทิ้งเมื่อนโยบายไม่ต่อเนื่อง ชาติบ้านเมืองของเราจึงอ่อนแอ และเริ่มจะพ่ายแพ้ชาติเล็ก ๆ รอบบ้านที่กำลังฟูมฟักยุวชนของเขาให้เข้มแข็งขึ้นมา เราชะล่าใจไม่ได้อีกแล้ว เราทะเลาะกันไม่ได้ต่อไปนี้ เรามีหน้าที่คือกำหนดบทบาทยุวชนของชาติ ให้ชัดเจน ขีดทางเดินให้เขาและรวมพลังกันสรรสร้างเขาให้เป็นคนดีของแผ่นดิน เพราะเมื่อยุวชนรักแผ่นดิน แผ่นดินก็จะไม่ทอดทิ้งยุวชนนั้น นั่นย่อมหมายถึงรากแก้วของแผ่นดิน เริ่มมั่นคงแล้วและเมื่อชาติปลอดภัย เราทุกคนก็ร่มเย็น

ปัญหาเรื่องกรรม

ความหมายของคำว่ากรรมในกรรม ๑๒

ท่านเจ้าคุณฯ ได้อธิบายว่า คำว่ากรรม ๑๒ ในคัมภีร์นั้น ไม่ใช่ กรรมมี ๑๒ อย่าง ความหมายแท้จริงมีกรรมอยู่เพียง ๒ อย่างเท่านั้นคือ กรรมดี เรียก กุศลกรรมอย่างหนึ่ง กับ กรรมชั่ว เรียก อกุศลกรรมอย่าง หนึ่ง ที่แยกออกเป็นกรรม ๑๒ ก็แยกไปตามอาการการให้ผลของกรรมทั้งฝ่ายดีและฝ่ายชั่ว ดังนี้

๑. กรรมใดให้ผลเห็นทันตา ไม่ต้องรอไปให้ผลในชาติหน้า กรรมนั้นเรียก **ทิฏฐธรรมเวทนียกรรม** กรรมให้ผลในชาตินี้ (ปัจจุบัน)

๒. กรรมใดไม่ให้ผลเห็นทันตาในปัจจุบัน กรรมนั้นมิได้หายไปไหน คงยังรอโอกาสให้ผลในอนาคตต่อไป (ชาติถัดไป) เรียกว่า **อุปปัชชเวทนียกรรม** กรรมให้ผลในชาติต่อไป

๓. กรรมใดแม้ในชาติต่อไปก็ยังไม่เห็นผลอีก กรรมนั้นมิได้หาย ไปไหน อาจให้ผลในโอกาสต่อไปโดยไม่มีกำหนดเวลา กรรมนั้น เรียกว่า **อปราปริยเวทนียกรรม** กรรมให้ผลในชาติต่อ ๆ ไป ที่กำหนดไม่ได้แน่นอน

๔. กรรมใดที่ให้ผลเสร็จไปแล้วก็ดี หรือยังไม่ให้ผลเพราะไม่มีโอกาส หรือหมดโอกาสที่จะให้ผลในช่วงเวลานั้น ๆ กรรมนั้นเรียก **อโหสิกรรม** คือกรรมที่ให้ผลเสร็จสิ้นแล้ว

๕. **ชนกกรรม** กรรมแต่งให้เกิด คือ สามารถยังผู้ทำให้เคลื่อนจากภพหนึ่ง แล้วถือปฏิสนธิในภพอื่น

๖. **อุปตถัมภกกรรม** กรรมสนับสนุน คือ เมื่อชนกกรรมแต่งปฏิสนธิแล้ว จึงเข้าสนับสนุนส่งเสริมให้ดีหรือเลวยิ่งขึ้น สุดแต่กรณีที่เป็นกุศลหรืออกุศลกรรม

๗. **อุปปีฬกกรรม** กรรมบีบคั้น คือ เมื่อชนกกรรมแต่งปฏิสนธิแล้ว เข้าบีบคั้นผลแห่งชนกกรรมไม่ให้เผล็ดผลเต็มที่ ถ้าชนกกรรมเป็นกุศลแต่งปฏิสนธิข้างดี กรรมนี้ก็เข้าบีบคั้นให้ทุรพลลง ถ้าเป็นอกุศลแต่งปฏิสนธิข้างเลว กรรมนี้ก็เข้ากีดกันให้ทุเลาขึ้น

๘. **อุปฆาตกรรม** กรรมตัดรอน คือ ตัดรอนผลแห่งชนกกรรม และอุปปีฬกกรรมให้ขาดเสียทีเดียว เข้าให้ผลแทนที่

๙. **ครุกรรม** กรรมหนัก ในฝ่ายอกุศลได้แก่อนันตริยกรรม ในฝ่ายกุศลได้แก่สมาบัติ ๘ หากครุกรรมนี้มีอยู่ ย่อมให้ผลก่อนกรรมอื่น

๑๐. **พหุลกรรม** กรรมชิน ได้แก่กรรมเคยทำมาจนชิน บางทีเรียกอาจิณณกรรม คือกรรมที่เคยประพฤติมาเมื่อครุกรรมไม่มี กรรมนี้ย่อมให้ผลก่อนกรรมอื่น

๑๑. **อาสันกรรม** กรรมเมื่อจวนเจียน ได้แก่ กรรมอันทำเมื่อจวนตาย คือเมื่อพหุลกรรมไม่มี กรรมนี้ก็ตามให้ผล

๑๒. **กตัตตากรรม** กรรมสักว่าทำ ได้แก่กรรมอันทำด้วย

ไม่จงใจ เมื่อกรรมอื่นๆ ไม่มี จึงถึงวาระกรรมนี้จะให้ผล และผลแห่งกรรมนี้เป็นเพียงพอดีพอร้าย

เรื่องอโหสิกรรม พระอรรถกถาจารย์ยังอธิบายลึกซึ้งไปอีกว่า

กรรมใดไม่ว่าจะเป็นกุศลกรรม หรืออกุศลกรรม จัดเป็นอโหสิกรรมได้ในกรรม ๓ ลักษณะข้างต้น คือ กรรมที่ควรจะให้ผลในปัจจุบัน แต่ไม่มีโอกาสให้ผลจนสิ้นกาลปัจจุบันนั้นไปกรรมนั้นได้ชื่อว่าเป็นอโหสิกรรมของทิฏฐธัมมเวทนียกรรม

กรรมที่ไม่มีโอกาสให้ผลในทิฏฐธรรมนั้นเอง หากไม่มีโอกาสให้ผลในชาติหน้าที่เรียกว่าอุปปัชชเวทนียกรรมอีก กรรมนั้นก็กลายเป็นอโหสิกรรมของอุปปัชชเวทนียกรรม

กรรมนั้นเอง หากยังรอการให้ผลในชาติต่อๆ ไป และก็ไม่มีโอกาสให้ผลในช่วงนั้นอีก กรรมนั้นก็กลายเป็นอโหสิกรรมของอปราปริยเวทนียกรรมไป เมื่อไม่มีโอกาสให้ผลจนถึงชาติสุดท้ายที่ได้สำเร็จเป็น พระอรหันต์ นั่นจึงจัดเป็นอโหสิกรรมที่แท้จริง นี่คือประเด็นปลีกย่อยที่ พระอรรถกถาจารย์อธิบายไว้...

การให้ผลของกรรม

กรรมดี (กุศลกรรม) กรรมชั่ว (อกุศลกรรม) อาจให้ผลลบล้าง กันได้หรือไม่ ? ถ้าไม่ได้ทำไมพระองคุลิมาลทำกรรมหนัก คือฆ่าคนมาก กว่าพันคน จึงรับผลเพียงนิดเดียว ?

ท่านเจ้าคุณฯ ได้อธิบายว่า กรรมดีกรรมชั่วแยกกันให้ผล ไม่มีทางที่จะรวมกันได้ กรรมไหนหนักก็จะให้ผลก่อน กรรมไหนเบาก็จะให้ผลภายหลัง ท่านอุปมาดังนี้

เหมือนสุนัขไล่เนื้อ สุนัข กับ เนื้อ จะกวดทันกันหรือไม่ขึ้นอยู่กับกำลังของสุนัขกับกำลังของเนื้อว่าใครแข็งแรงกว่ากัน

ถ้ากำลังเนื้อน้อยกว่าสุนัข สุนัขก็กวดทัน ถ้ากำลังเนื้อมากกว่าสุนัข สุนัขก็กวดไม่ทัน

สมมุติว่า กรรมดีเป็นกำลังของเนื้อ กรรมชั่วเป็นกำลังของสุนัข ถ้ากรรมดีมีกำลังมาก กรรมชั่วมีกำลังน้อย กรรมดีก็พาเจ้าของกรรม หนีกรรมชั่วได้พ้น โดยอุปมาก็คือว่า เนื้อหนีสุนัขได้พ้น ถ้าเนื้ออ่อนกำลังลงเมื่อใดกรรมชั่วก็ตามให้ผลทัน

ทำนองตรงข้าม ถ้ากรรมดีเป็นกำลังสุนัข กรรมชั่วเป็นกำลังเนื้อ ถ้ากรรมชั่วมีกำลังมากกว่า ก็พาเนื้อหนีกรรมดีซึ่งเปรียบกำลังสุนัขได้ พ้น แต่ถ้ากำลังอ่อนเมื่อใดก็ตามทันเมื่อนั้น

โดยอธิบายด้วยอุปมานี้ กรรมดีกับกรรมชั่วจึงต่างคนต่างให้ผล ไม่ได้ลบล้างกัน อันไหนกำลังแรงก็ให้ผลก่อน กำลังอ่อนก็ให้ผลภายหลัง ไม่ลบล้างกัน

ในกรณีของพระองคุลิมาล ฆ่าคนเป็นจำนวนพัน แต่ได้รับผล เพียงถูกเศษอิฐ เศษไม้ มากระทบเพียงเล็กน้อยนั้น ก็ด้วยเหตุผลดังกล่าวแล้วข้างต้น พระองคุลิมาลตามประวัติฆ่าคนมาเป็นจำนวนพัน ยังมิทันที่กรรมนั้นจะให้ผล พระพุทธองค์ได้

เสด็จไปโปรดทั้ง ๆ ที่กำลังประกอบกรรมอยู่ ท่านได้สำเร็จเป็นพระอรหันต์ทำให้สิ้นกิเลส สิ้นภพ สิ้นชาติ เสียก่อน อรหัตผลถือว่าเป็นกรรมหนักสูงสุดฝ่ายกุศล เมื่อให้ผลแก่พระองคุลิมาลอยู่ กรรมอื่นที่ฆ่าคนมาเป็นจำนวนมากมี กำลังน้อยกว่า ความจริงก็รอให้ผลอยู่แต่ไม่ได้โอกาส แม้กระนั้นก็ยังมีกรรมส่วนเศษ ๆ เล็กน้อยมาให้ผลตามดอกาสอันเหมาะสมกับกรรมที่ทำดังที่ปรากฏในประวัติของท่าน

ในกรรมฝ่ายอกุศลก็เช่นกัน กรรมฝ่ายอกุศลที่หนักที่สุดคือ อนันตริยกรรม เช่น โลหิตุปบาท หรือสังฆเภท จะมาให้ผลก่อนกรรมอื่น กรรมที่เป็นกุศลหากจะพึงมีก็จะรอโอกาสเมื่อกรรมหนักฝ่ายชั่วให้ผลแล้ว เช่น พระเทวทัตทำทั้งโลหิตุปบาทและสังฆเภท จึงมีผลให้ถูกแผ่นดินสูบลงไปเสวยผลในอเวจีมหานรก เมื่อแผ่นดินสูบลงไปตั้งแต่ข้อเท้า เข่า สะเอว ราวนมลำคอ จนถึงกระดูกคางจรดถึงพื้นดิน ได้สติจึงกล่าวคาถาเป็นการสารภาพโทษแก้ตัวว่า

อิเมหิ อฏฺฐีหิ ตมคฺคปุคฺคลํ
เทวาติเทวํ นรทมฺมสารถึ
สมนฺตจกฺขุํ สตปุญฺญลกฺขณํ
ปาเณหิ พุทฺธํ สรณํ คโตสฺมิ

พระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์ใด ผู้เป็นอัครบุคคล
เป็นเทพยิ่งกว่าเทพ เป็นสารถี ฝึกนรชนผู้ฝึกได้
มีพระสมันตจักษุ เป็นผู้มีบุญลักษณะตั้งร้อย

ข้าพระพุทธเจ้าขอถึงพระพุทธเจ้าพระองค์นั้น

เป็นที่พึ่งด้วยกระดูกและชีวิตทั้งหมดนี้

ด้วยอานิสงส์ที่พระเทวทัตได้บวชร่วมสมัยกับพระพุทธองค์บำเพ็ญเพียรจนได้บรรลุฌานสมาบัติ และใกล้จะถูกแผ่นดินสูบจนมิด ยังได้ยังจิตให้เลื่อมใสในพระพุทธเจ้า โดยเอากระดูกของตนเป็นเครื่องสักการะ จึงได้รับพยากรณ์ว่า ในที่สุดแสนกัปป์แต่ภัททกัปป์นี้ เธอจะได้ตรัสเป็นพระปัจเจกพุทธเจ้าชื่อว่า “อัฏฐิสสระ” ในอนาคต

จึงเห็นได้ว่า กรรมดีกับกรรมชั่วมิได้ลบล้างกันแต่อย่างใด หากต่างกรรมต่างให้ผลตามน้ำหนักของแต่ละกรรมเท่านั้น

หลักธรรม
สำหรับบุคลากรและผู้บริหาร

หลักธรรมคำสอนของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามีมาตั้งแต่สมัยพุทธกาล นับถึงปัจจุบันเป็นเวลาสองพันห้าร้อยกว่าปีแล้ว แต่หลักธรรมของพระพุทธองค์ยังคงทันสมัยอยู่เสมอไม่ว่ากาลใด สถานที่ใด และหากเราท่านสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน แม้แต่นำไปเป็นแนวทางในการบริหารงานย่อมได้ผลสัมฤทธิ์เป็นอย่างดี ที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะหลักธรรมดังกล่าวเป็นความจริงอันประเสริฐที่สามารถพิสูจน์ได้จริงที่เรียกว่า "พระสัจธรรม" เมื่อปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบแล้วย่อมเห็นผลอย่างแท้จริง อย่างไรก็ตามในปัจจุบันจะเห็นได้ว่ามีการส่งเสริมให้บุคคลต่าง ๆ มีคุณธรรม จริยธรรม จรรยาบรรณหรืออาจจะเรียกว่าความโปร่งใส จนกลายเป็นแฟชั่น หลายท่านถามหาตัวตนของสิ่งที่กล่าวว่าเป็นอย่างไร บทสรุปที่แท้จริงของ "การบริหารที่ดี" หรือเรียกว่า "ธรรมาภิบาล" นั้นก็คือ "ความดี"ไม่ใช่การบริหารธุรกิจ เพื่อแสวงหากำไรเพียงอย่างเดียว หรืออาจจะเรียกว่า Good Governance อย่างที่ชาวต่างชาติกล่าวถึงกัน แต่บางท่านต่างชื่นชมและไม่เห็นความสำคัญของหลักในพระพุทธศาสนา กลับเห็นว่า Good Governance ของชาวต่างชาติดีกว่า ซึ่งหากได้พิจารณาอย่างแยบคายจะเห็นได้ว่า Good Governance นั้นเป็นหลักธรรมของนัก

บริหารที่มีอยู่ในพระพุทธศาสนามาช้านานแล้ว บุคคลที่นำหลักธรรมนี้มาปฏิบัติแล้วเป็นตัวอย่างที่ดียิ่ง เป็นบุคคลที่เราท่านรู้จักและเทิดทูนเหนือเกล้าเหนือกระหม่อม นั่นคือ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ในหลวงของพสกนิกรชาวไทยนั่นเอง พระองค์ทรงแสดงให้เห็นแล้วว่า หลักธรรมของพระพุทธศาสนาที่พระองค์ทรงนำมาปฏิบัตินั้นสามารถทำให้พสกนิกรของพระองค์มีความสุข ดังมีพระบรมราชโองการของพระองค์ว่า "เราจะปกครองแผ่นดินโดยธรรม เพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม" เมื่อพระมหากษัตริย์ที่รักยิ่งของเราท่านได้ปฏิบัติแล้วเราท่านจะไม่ปฏิบัติบ้างหรือ หลักธรรมสำหรับครองตน ครองคน ครองงานนั้นมีดังต่อไปนี้

การครองตน คือ การรู้จักตนเอง เข้าใจตนเอง และสามารถควบคุมตนเองได้ หรือมีวินัยแห่งตน

การครองคน คือ การรู้จักบุคคลที่ทำงานกับตน และสามารถใช้ความสามารถที่บุคคลเหล่านั้นถนัดให้เหมาะกับงาน

การครองงาน คือ การรู้จักงานที่ตนเองกำลังทำ และทำงานอย่างมีความสุข รักและชอบ ในงานที่ตนเองกำลังทำอยู่ มีคำสอนที่ท่านพุทธทาสภิกขุได้กล่าวสอนไว้

"มองแต่ดี (Positive Thinking)"

เขามีส่วน เลวบ้าง ช่างหัวเขา
จงเลือกเอา สิ่งที่ดี เขามีอยู่
เป็นประโยชน์ โลกบ้าง ยังน่าดู
ส่วนที่ชั่ว อย่าไปรู้ ของเขาเลย

จะมองหา คนดี เพียงส่วนเดียว
อย่ามัวเที่ยว มองหา สหายเอ๋ย
เหมือนเที่ยวหา หนวดเต่า ตายเปล่าเลย
ฝึกให้เคย มองแต่ดี มีคุณจริง.

๑. หิริโอตตัปปะ (Lokapàla-dhamma: virtues that protect the world)

-หิริ (Hiri: moral shame;conscience) คือ ความละอายแก่ใจ ในอันที่จะประพฤติความชั่วทั้งปวง เราต้องหมั่นคำนึงถึง ความเป็นคน หรือชาติตระกูล, คำนึงถึงอายุ, คำนึงถึงความดีที่เคยทำ, คำนึงถึงความเป็นพหูสูต, คำนึงถึงพระพุทธเจ้าและคำนึงถึงครูอาจารย์ สถานศึกษา

-โอตตัปปะ(Ottappa: moral dread) คือ ความเกรงกลัวต่อบาปทุจริต อันจะเกิดจากการประพฤติชั่วทั้งปวง เมื่อกลัวว่าทำไปแล้ว บาปจะส่งผลเป็นความทุกข์ทรมาณแก่เรา จึงไม่ยอมทำบาป เราต้องหมั่นกลัวคนอื่นติ, กลัวการลงโทษ, กลัวการเกิดในทุคติ(นรก)

บุคคลผู้มีหิริโอตตัปปะ ย่อมทำให้สังคมสงบสุข ปราศจากการเบียดเบียนซึ่งกันและกัน ไม่กระทำความชั่วทั้งในที่ลับและที่เปิดเผย

๒. สติ สัมปชัญญะ (Bahukàra-dhamma: virtues of great assistance)

-สติ (Sati: mindfulness) คือ ความระลึกได้ ช่วยให้บุคคล ไม่ประมาทเลินเล่อเผลอ

-สัมปชัญญะ (Sampajaya: clear comprehension) คือ ความรู้ตัว เตือนบุคคลให้รู้สึกตัวในการประพฤติปฏิบัติสู่ลู่ทางที่ดีที่ชอบ ถูกต้อง ไม่เสียหาย

บุคคลผู้ที่มีสติสัมปชัญญะประจำตน เมื่อกระทำการใด ย่อมมี ความผิดพลั้งน้อย ถูกต้องมาก เป็นปัจจัยนำไปสู่ความเจริญด้วยความมั่นคง

๓. บุคคลหาได้ยาก (Dullabha-puggala: rare persons)

-บุพการี (Pubbakàri: one who is first to do a favour; previous benefactor; ready benefactor) คือ ผู้ทำอุปการะก่อน, ผู้ทำความดีหรือทำประโยชน์ให้แก่ตน โดยไม่ต้องคอยคิดถึงผลตอบแทน

-กตัญญูกตเวที (Katayukatavedi: one who is grateful and repays the done favour; grateful person) คือ ผู้รู้อุปการะที่เขาทำแล้วและตอบแทน, ผู้รู้จักคุณค่าแห่งการกระทำดีของผู้อื่น และ แสดงออกเพื่อบูชาความดีนั้น

๔. อิทธิบาท (Iddhipàda: path of accomplishment; basis for success)

คือ คุณเครื่องให้สำเร็จความประสงค์ ๔ อย่าง (หนทางสู่ความสำเร็จ, เคล็ดลับสู่ความสำเร็จ)

"คนที่มีความสุขหนึ่งวินาที คือ คนที่คิดถึงหน้าคนรัก"
"คนที่มีความสุขหนึ่งนาที คือ
คนที่เดินไปเข้าห้องน้ำหรือดื่มกาแฟ"
"คนที่มีความสุขหนึ่งชั่วโมง คือ คนที่เลิกงานแล้วรีบกลับบ้าน"

“คนที่มีความสุขหนึ่งวัน คือ คนที่วันนี้โดดร่มไม่ไปทำงาน”
“คนที่มีความสุขหนึ่งสัปดาห์ คือ คนที่ได้ลาพักร้อน
“คนที่มีความสุขหนึ่งเดือน คือ คนที่เพิ่งแต่งงานได้ไปฮันนีมูน”
“คนที่มีความสุขตลอดชีวิต คือ คนที่ได้ทำงานที่ตัวเองรัก”

– มองให้เห็นคุณค่าของงาน (ฉันทะ พอใจรักใคร่ในสิ่งนั้น) (Chanda: will; zeal; aspiration)

การงานทุกอย่างหากมองให้เห็นคุณค่าในงานที่คุณทำอยู่ว่าได้ช่วยเหลือเกื้อกูลต่อใคร ทำประโยชน์ให้แก่ใครได้บ้าง ให้คิดสร้างความประทับใจในงานของคุณอยู่เนือง ๆ หากคิดได้ทำได้คุณจะเกิดความภูมิใจ ความมั่นใจในการงานของตนเอง ชีวิตการทำงานของคุณก็จะมีความสุขมากขึ้น

– กระตือรือร้นอยู่เสมอ (วิริยะ เพียรประกอบสิ่งนั้น) (Viriya: energy; effort; exertion; perseverance)

หากคุณได้สร้างตนให้มีความกระชุ่มกระชวย มีชีวิตชีวาทำให้ติดจนเป็นนิสัย คุณก็จะพลอยมีความกระตือรือร้นในการทำงานไปด้วย ความรู้สึกกระตือรือร้นอยู่ตลอดเวลา ทำอะไรมันก็ดูน่าสนุกไปหมด ดังนั้นในแต่ละวัน หากคุณลองทำตัวให้เป็นคนที่กระตือรือร้นขึ้นมาสักวันละครึ่งชั่วโมงกับการงานอะไรก็ได้ เมื่อคุณได้ทำอยู่บ่อย ๆ ในที่สุดมันก็จะกลายเป็นบุคลิกใหม่ของคุณอย่างถาวร คือเป็นคนทำงานอย่าง สนุกสนานมีชีวิตชีวาด้วยความกระตือรือร้นนั่นเอง

– ฝึกให้สมาธิกับการทำงาน (จิตตะ เอาใจฝักใฝ่ในสิ่งนั้นไม่วางธุระ) (Citta: thoughtfulness; active thought; dedication)

หน้าที่การงานบางอย่างอาจจะน่าเบื่อ แต่หากมั่นฝึกสมาธิกับงานนั้นแล้วย่อมได้ทั้งความสงบใจ และได้ผลของงาน การทำสมาธิกับการ ทำงานอาจจะใช้วิธีง่าย ๆ คือในแต่ละขั้นตอนของการเคลื่อนไหวร่างกาย ให้มีสติอยู่เสมอ โดยก่อนที่เราจะเริ่มทำงาน ให้มีความตั้งใจอย่างแน่วแน่ว่าเราจะไม่คิดอะไรนอกเรื่องนอกราว ถ้าคุณรู้จักทำสมาธิในขณะทำงาน ก็เหมือนกับว่าคุณได้ขึ้นสวรรค์ทั้งเป็นในขณะทำงานเลยทีเดียว

– สนุกกับการทดลองปรับปรุงคุณภาพของงาน (วิมังสา หมั่นตริตรองพิจารณาเหตุผลในสิ่งนั้น) (Vãmangsà: investigation; examination; reasoning; testing)

งานทุกอย่างมีเรื่องท้าทายอยู่ในตัวของมันเองเสมอ หากคุณสามารถปรับปรุงให้งานนั้นมีคุณภาพดีขึ้น เช่น ทำอย่างไรถึงจะประหยัดทรัพยากร ประหยัดเวลา ทำอย่างไรให้ผลผลิตเพิ่มมากขึ้น หรือทำอย่างไรจึงจะวางแผนงานให้เป็นลำดับไม่ลัดขั้นตอน

เมื่อทำอย่างนี้ได้ทุกวันรับรองว่าชีวิตการทำงานของคุณจะต้องพบกับความก้าวหน้าอย่างแน่นอน

๕. ฆราวาสธรรม (Gharàvàsa-dhamma: virtues for a good household life; virtues for lay people)

เป็นหลักธรรมที่จำเป็นจะต้องมีไว้เพื่อเป็นหลักยึดในการดำเนินชีวิต เหมือนเป็นอาภรณ์ประดับกายที่มีค่า ทำให้เป็นคนที่มีลักษณะน่าเชื่อถือ น่าเคารพ น่าศรัทธา น่าไว้วางใจ เป็นหลักธรรมที่เสริม และไปด้วยกันดีกับอิทธิบาท ๔ อันประกอบด้วย

- สัจจะ (Sacca: truth and honesty) คือ คิดทำอะไรให้จริงจังและจริงใจ ทุ่มหมดตัว ไม่ยั้ง ไม่เหยาะแหยะ ได้แก่ จริงต่อหน้าที่, จริงต่องาน, จริงใจต่อเวลา, จริงต่อบุคคล และ ตรงต่อความดี

- ทมะ (Dama: taming and training oneself; adjustment; self-development) คือ การข่มใจ เป็นการรู้จักบังคับใจตัวเอง ปรับปรุงตัวเอง

- ขันติ (Khanti: tolerance; forbearance; perseverance) คือ ความอดทนเป็นลักษณะบ่งถึงความเข้มแข็งทางใจ ได้แก่ อดทนต่อความลำบากตรากตรำ, อดทนต่อความเจ็บไข้ได้ป่วย, อดทนต่อความเจ็บใจ และอดทนต่ออำนาจกิเลส

- จาคะ (Càga: liberality; generosity) คือ เสียสละตัดใจหรือตัดกรรมสิทธิ์ของตน ตัดความยึดถือ ได้แก่ สละวัตถุ และสละอารมณ์ คือ ไม่ผูกโกรธใคร ใครจะทำให้โกรธ ก็ไม่ผูกใจโกรธ ไม่คิดจะตามจองล้างจองผลาญ

๖. สังคหวัตถุ (Saïgahavatthu: bases of social solidarity; bases of sympathy; acts of doing favours; principles of service; virtues making for group integration and leadership)

การรู้จักคนอื่น มองคนอื่นในแง่ดี ในการทำงานร่วมกับคนอื่น การครองคนเป็นเรื่องที่ถือว่ายากที่สุด เพราะคนเรามีหลายประเภท หรือดอกบัวสี่เหล่า จึงควรทราบหลักการครองใจคน

- ทาน (Dàna: giving; generosity; charity) คือ การให้รู้จักเสียสละแบ่งปันด้วยจิตใจที่โอบอ้อมอารี มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เป็นการครองใจคนที่ดีวิธีหนึ่ง เพราะคนผู้ให้ย่อมเป็นที่รักของคนทั่วไป และผู้ให้ย่อมทำให้ เกิดความรัก ความศรัทธา

- ปิยวาจา (Piyavàcà: kindly speech; convincing speech) คือ การพูดจาที่สุภาพ รู้จักเลือกใช้วาจาที่ไพเราะอ่อนหวาน ซึ่งคนอื่นได้ฟังแล้วย่อมสบายใจ อยากอยู่ใกล้อยากคบค้าสมาคมด้วย ต้องมีความรับผิดชอบต่อคำพูดของตนเองตามภาษิตที่ว่า "พูดเป็นนาย ใจเป็นบ่าว" หมายความว่า ให้คิดก่อนพูด พูดแล้วต้องทำ ปฏิบัติตามอย่างที่พูด

- อัตถจริยา (Atthacariyà: useful conduct; rendering services; life of service; doing good) คือ การบำเพ็ญประโยชน์ต่อกันและกัน รู้จักแบ่งน้ำใจให้มวลมิตร แม้จะเพียงน้อยนิดก็ยังดีกว่าไม่มีไมตรีจิตเอาเสียเลย

- สมานัตตา (Samànattatà: even and equal treatment; equality consisting in impartiality, participation and behaving oneself properly in all circumstances) คือ วางตนเสมอต้นเสมอปลาย ไม่มีการเสแสร้งแต่อย่างใดนอกจากนี้แล้ว การมีสัจจะ การมีความยับยั้งและข่มใจ การมีความอดทน และการเป็นผู้ให้และเป็นผู้รับที่ดี ก็จะสามารถครองคนได้ประการหนึ่ง

๗. อบายมุข (Apàyamukha: causes of ruin; sources for the destruction of the amassed wealth)

- อิตถีธุตตะ (Itthãdhutta: seduction of women; debauchery) ความเป็นนักเลงหญิง เที่ยวผู้หญิง

- สุราธุตตะ (Suràdhutta: drunkenness) ความเป็นนักเลงสุรายาเมาต่าง ๆ มีการรณรงค์อย่างมากเรื่องเมาไม่ขับ เป็นต้น

- อักขธุตตะ (Akkhadhutta: indulgence in gambling) ความเป็นนักเลงเล่นการพนัน มีคำกล่าวว่า โจรปล้นสิบหนไม่เท่าไฟไหม้หนเดียว แต่เล่นพนันยิ่งกว่าไฟไหม้ เพราะไม่เหลืออะไรไว้ให้เลย นอกเสียจากความทุกข์

- ปาปมิตตะ (Pàpamitta: bad company) ความคบคนชั่วเป็นมิตร ดังสุภาษิตที่ว่า คบคนพาล พาลพาไปหาผิด คบบัณฑิต บัณฑิตพาไปหาผล

โทษ ๔ ประการนี้ ไม่ควรประกอบ พึงเลี่ยงเสียให้ห่าง

๘. พรหมวิหาร (Brahmavihàra: holy abidings; sublime states of mind)

- เมตตา (Mettà: loving-kindness; friendliness; goodwill) คือ ความปราถนาให้ผู้อื่นได้รับสุข ความสุขเป็นสิ่งที่ทุกคนปรารถนา ความสุขเกิดขึ้นได้ทั้งกายและใจ

- กรุณา (Karuõà: compassion) คือ ความปรารถนาให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ ความทุกข์ คือ สิ่งที่เข้ามาเบียดเบียนให้เกิดความไม่สบายกายไม่สบายใจ และเกิดขึ้นจากปัจจัยหลายประการด้วยกัน

- มุทิตา (Mudità: sympathetic joy; altruistic joy) คือ ความยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดี คำว่า "ดี" ในที่นี้ หมายถึง

การมีความสุขหรือมีความเจริญก้าวหน้า

- อุเบกขา (Upekkhà: equanimity; neutrality; poise) คือ การรู้จักวางเฉย หมายถึง การวางใจเป็นกลางเพราะพิจารณาเห็นว่า ใครทำดีย่อมได้ดี ใครทำชั่วย่อมได้ชั่ว ตามกฎแห่งกรรม

หลักธรรม ๔ ประการนี้ เป็นธรรมของพรหมหรือของท่านผู้เป็นใหญ่ เป็นหลักธรรมประจำใจที่จะช่วยให้เราดำรงชีวิตอยู่ได้อย่าง ประเสริฐและบริสุทธิ์

๙. อคติ (Agati: wrong course of behaviour; prejudice)

- ฉันทาคติ (Chandàgati: Prejudice caused by love or desire; partiality) คือ ลำเอียงเพราะรัก

- โทสาคติ (Dosàgati: Prejudice caused by hatred or enmity) คือ ลำเอียงเพราะเกลียด

- โมหาคติ (Mohàgati: Prejudice caused by delusion or stupidity) คือ ลำเอียงเพราะเขลาหรือเพราะความโง่หลงงมงาย ไม่พิจารณาให้ถ่องแท้ว่าอย่างไรถูกอย่างไรผิด อย่างไรควร อย่างไรไม่ควร

- ภยาคติ (Bhayàgati: Prejudice caused by fear) คือ ลำเอียงเพราะกลัวหรือเพราะเกรงใจ

ความลำเอียงทั้ง ๔ ประการนี้ เป็นอันตรายอย่างมากทุกยุคทุกสมัยที่บุคคลที่เป็นผู้ใหญ่ มีหน้าที่เกี่ยวข้องในการปกครองบังคับบัญชาบุคคลอื่นด้วยแล้ว มีความลำเอียงอยู่เพียงข้อใดข้อหนึ่งเท่านั้น ก็จะทำให้สูญเสียความยุติธรรมขาดความ

อบอุ่น ขาดความมั่นใจ แต่ความลำเอียงทั้ง ๔ อย่างนี้ ไม่ได้เจาะจงเฉพาะผู้ใหญ่เท่านั้น แม้แต่ ผู้น้อย ก็อาจจะเกิดความลำเอียงขึ้นมาได้เหมือนกัน เหตุนั้นสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจึงตรัสสอน เพื่อให้บุคคลทุกหมู่เหล่าลดอคติและสร้างเสริมความเมตตาในกันและกัน ร่วมกันเร่งปฏิบัติสรรพกิจการงานให้ประสานเกื้อกูลกัน เพื่อจะได้มีความเจริญก้าวหน้าอย่างมั่นคง และให้บรรลุถึงความวัฒนาถาวร ผาสุกร่มเย็นโดยสวัสดิ์ดี

๑๐. สัปปุริสธรรม (Sappurisa-dhamma: qualities of a good man; virtues of a gentleman)

- ธัมมัญญุตา (Dhammayutà: knowing the law; knowing the cause) เป็นผู้รู้จักเหตุ รู้จักธรรม หรือ รู้หลัก คือ รู้หลักความจริง รู้หลักการ รู้หลักเกณฑ์ รู้กฎแห่งธรรมดา รู้กฎเกณฑ์แห่งเหตุผล และรู้หลักการที่จะทำให้เกิดผล เช่นคฤหัสถ์พึงทราบว่าหลักในการบริหาร หลักในการครองเรือนเป็นอย่างไร มีอะไรบ้าง รู้ว่าจะต้องกระทำเหตุ อันนี้ ๆ หรือกระทำตามหลักการข้อนี้ ๆ จึงจะให้เกิดผลที่ต้องการอันนั้น ๆ เป็นต้น

- อัตถัญญุตา (Atthayutà: knowing the meaning; knowing the purpose; knowing the consequence) เป็นผู้รู้จักผล หรือ รู้ความมุ่งหมาย คือ รู้ความหมาย รู้ประโยชน์ที่ประสงค์ รู้จักผลที่จะเกิดขึ้นสืบเนื่องจากการกระทำหรือความเป็นไปตามหลัก เช่น รู้ว่าหลักธรรม มีความหมายว่าอย่างไรหลักนั้น ๆ มีความมุ่งหมายอย่างไร กำหนดไว้เพื่อประโยชน์อะไรการที่ตนกระทำอยู่มีความมุ่งหมายอย่างไร เมื่อทำไปแล้วจะบังเกิดผลอะไรบ้างดังนี้เป็นต้น

- อัตตัญญุตา **(Attayutà: knowing oneself)** เป็นผู้รู้จักตน คือ รู้ว่า เรานั้น ว่าโดยฐานะ ภาวะ เพศ กำลัง ความรู้ ความสามารถ ความถนัด และคุณธรรม เป็นต้น บัดนี้ เท่าไร อย่างไร แล้วประพฤติให้เหมาะสม และรู้ที่จะแก้ไขปรับปรุงต่อไป

- มัตตัญญุตา **(Mattayutà: moderation; knowing how to be temperate; semse of proportion)** เป็นผู้รู้จักประมาณ คือ ความพอดี เช่น คฤหัสถ์ รู้จักประมาณในการใช้จ่ายโภคทรัพย์ เป็นต้น

- กาลัญญุตา **(Kàlayutà: knowing the proper time; knowing how to choose and keep time)** เป็นผู้รู้จักกาล คือ รู้กาลเวลาอันเหมาะสม และระยะเวลาที่จะต้องใช้ในการประกอบกิจ กระทำหน้าที่การงาน เช่น ให้ตรงเวลา ให้เป็นเวลา ให้ทันเวลา ให้พอเวลา ให้เหมาะสมเวลา เป็นต้น

- ปริสัญญุตา **(Parisayutà knowing the assembly; knowing the society)** เป็นผู้รู้จักชุมชน คือ รู้จักบริษัท และรู้จักที่ประชุม รู้กิริยาที่จะประพฤติต่อชุมชนนั้น ๆ ว่า ชุมชนนี้เมื่อเข้าไปหา จะต้องทำกิริยาอย่างนี้ จะต้องพูดอย่างนี้ ชุมชนนี้ควรสงเคราะห์อย่างนี้ เป็นต้น

- ปุคคลัญญุตา **(Puggalayutà: knowing the individual; knowing the different individuals)** เป็นผู้รู้จักบุคคล คือ ความแตกต่างแห่งบุคคลว่า โดยอัธยาศัย ความสามารถและคุณธรรม เป็นต้น ใคร ๆ ยิ่งหรือหย่อนอย่างไร และรู้ที่จะปฏิบัติ ต่อบุคคลนั้น ๆ ด้วยดี ว่าควรจะคบหรือไม่ จะใช้จะตำหนิ ยกย่อง และแนะนำสั่งสอนอย่างไร เป็นต้น

หลักการที่จะทำให้ผู้บริหารจดจำได้ง่ายคือ ความเป็นผู้รู้จักเหตุ รู้จักผล รู้จักตน รู้จักประมาณกาลเวลา รู้จักชุมชน และรู้จักบุคคลให้ถี่ถ้วน

๑๑. โลกธรรม (Loka-dhamma: wordly conditions; wordly vicissitudes)

ธรรมที่ครอบงำสัตว์โลกอยู่ และสัตว์โลกย่อมเป็นไปตามธรรม นั้นเรียกว่าโลกธรรม โลกธรรมนั้น ๘ อย่าง คือ

๑. ลาภ (Làbha: gain) คือ ได้ลาภ, มีลาภ

๒. อลาภ (Alàbha: loss) คือ เสื่อมลาภ, สูญเสีย

๓. ยส (Yasa: fame; rank; dignity) คือ ได้ยศ, มียศ

๔. อยส (Ayasa: obscurity) คือ เสื่อมยศ

๕. ปสังสา (Pasangsà: praise) คือ สรรเสริญ

๖. นินทา (Nindà: blame) คือ ติเตียน

๗. สุข (Sukha: happiness) คือ ความสุข

๘. ทุกข์ (Dukkha: pain) คือ ความทุกข์

ในโลกธรรม ๘ ประการนี้ อย่างใดอย่างหนึ่งเกิดขึ้น ควรพิจารณาว่า สิ่งนี้เกิดขึ้นแล้วแก่เรา ก็ให้ทำความเข้าใจว่ามันไม่เที่ยง เป็นทุกข์ มีความแปรปรวนเป็นธรรมดา ควรรู้ตามที่เป็นจริง อย่าให้โลกธรรมนั้นครอบงำจิตได้ คืออย่ายินดีในส่วนที่ปรารถนา อย่ายินร้ายในส่วนที่ไม่ปรารถนา

๑๒. ทศพิธราชธรรม (Virtues of a ruler)

เป็นหลักธรรมสำหรับพระมหากษัตริย์ และผู้บริหารองค์กร ทุกองค์กร จะต้องศึกษาและนำไปประพฤติปฏิบัติและถือปฏิบัติมาแต่โบราณกาลเหมาะสำหรับผู้บริหาร หลักทศพิธราชธรรม ๑๐ ประการ มีอยู่ดังนี้

- ทาน (Dàna: charity; liberality; generosity) การให้ปัน ซึ่งอาจเป็นการให้เพื่อบูชาคุณหรือให้เพื่อเป็นการอนุเคราะห์

- ศีล (Sila: high moral character) ได้แก่การสำรวมกาย วาจา ใจ ให้เรียบร้อยสะอาดดีงาม

- บริจาค (Pariccàga: self-sacrifice) คือ การให้ทรัพย์สิ่งของเพื่อเป็นการช่วยเหลือความทุกข์ยากเดือดร้อนของผู้อื่นหรือเป็นการเสียสละเพื่อหวังให้ผู้รับได้รับความสุข

- อาชวะ (âjjava: honesty; integrity) ความมีอัธยาศัยซื่อตรงมั่นในความสุจริตธรรม

- มัทวะ (Maddava: kindness and gentleness) ความมีอัธยาศัยดีงาม ละมุนละไม อ่อนโยน สุภาพ

- ตบะ (Tapa: exertion; mental devotion; ascetic practice) คือ การบำเพ็ญเพียรเพื่อขจัดหรือทำลายอกุศลกรรมให้สิ้นสูญสิ้น

- อโกรธะ (Akkodha: non-anger; non-fury) ความสามารถระงับหรือขจัดเสียได้ซึ่งความโกรธ

- อวิหิงสา (Avihingsà: non-violence; non-oppression) ความไม่เบียดเบียน คือ ไม่บีบคั้นกดขี่ ไม่หลงระเริงอำนาจขาดความกรุณา

- ขันติ (Khanti: patience; forbearance; tolerance) อดทนต่องานที่ตรากตรำ ถึงจะลำบากกายน่าเหนื่อยหน่ายเพียงไรก็ไม่ท้อถอย ถึงจะถูกยั่วถูกหยันด้วยคำเสียดสีถากถางอย่างใดก็ไม่หมดกำลังใจ ไม่ยอมละทิ้งสิ่งที่ทำโดยชอบธรรม

- อวิโรธนะ (Avirodhana: nondeviation from righteousness; conformity to the law) ความไม่คลาดธรรมคือ วางองค์เป็นหลักหนักแน่นในธรรม คงที่ไม่มีความเอนเอียงหวั่นไหวเพราะถ้อยคำที่ดีร้าย ลาภสักการะ มีความเที่ยงธรรม

หลักธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้านั้นเป็นหลักความจริงของธรรมชาติที่สามารถพิสูจน์ได้จริง แต่การพิสูจน์นั้นต้องกระทำด้วยตนเองจะให้ผู้อื่นมาบอกมากล่าวเพียงอย่างเดียวไม่ได้เป็นหัวใจของการปฏิบัติธรรมด้วยตัวเอง รู้เอง เห็นเอง แจ้งเอง เป็นปัจจัตตัง รู้เห็นได้เฉพาะตนเองพิสูจน์ได้ด้วยการปฏิบัติ หรือ เรียกว่า “ปริยัติ ปฏิบัติ ปฏิเวธ” นั่นเอง เมื่อเข้าใจอย่างถ่องแท้แล้ว ย่อมได้ผลอันเป็นความสุขยิ่ง ยิ่งกว่าความสุขใด ๆ ดังนั้น เราท่านควรมีหลักธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไว้เป็นสิ่งยึดเหนี่ยว ในการประพฤติดี ปฏิบัติชอบ เพื่อยังผลประโยชน์สุขแก่ตน แก่สังคม และแก่ประเทศชาติต่อไป

พิมพ์ที่ บริษัท กราฟิคอาร์ตพริ้นติ้ง จำกัด
๑๐๕/๑๙-๒๑ ถนนนเรศ แขวงสี่พระยา เขตบางรัก กรุงเทพฯ ๑๐๕๐๐
โทร. ๐-๒๒๓๓-๐๓๐๒-๕ โทรสาร ๐-๒๒๓๗-๕๙๔๕
E-mail : graphicart_printing@yahoo.com
นายสิทธิกาจ อัชวรานนท์ ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา ๒๕๕๔

ที่ระลึกงานถวายผ้ากฐินพระราชทาน ณ วัดป่าพุทธคยา เมืองคยา รัฐพิหาร ประเทศอินเดีย ๕ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๕๔